

LUONTOSUHTEEN MERKITYS JA TOTEUTUS VARHAISKASVATUKSESSA

Luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja keinoja tämän tukemiseen.

Tiia Metsämäki
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Turun yliopisto
Opettajankoulutuslaitos
Rauman kampus
Huhtikuu 2021
Ohjaaja Jarmo Kinos

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos, Rauman kampus

Tiia Metsämäki:

LUONTOSUHTEEN MERKITYS JA TOTEUTUS
VARHAISKASVATUKSESSA

Luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja keinoja tämän tukemiseen.

Pro gradu -tutkielma, 50 sivua, 1 liite
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa tutkittiin, millainen merkitys lapsen luontosuhteella on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Tutkimuksessa tutkittiin myös, millä eri tavoin varhaiskasvatuksenopettajat voivat tukea lapsen luontosuhteen muodostumista ja kehittymistä sekä, millaisia erilaisia toimintamuotoja on käytössä luontosuhteen tukemiselle. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, jossa on myös survey-tutkimuksen piirteitä, sillä aineisto kerättiin kyselykaavakkeiden avulla. Aineisto kerättiin vuoden 2020 alussa. Aineiston keruu tehtiin Suomen ladulta saamieni tietojen pohjalta Suomessa sijaitsevista luontopohjaisista päiväkodeista sekä luontopainotteisista kerhoista.

Tulokset osoittivat, että aikuiset olivat tietoisia luonnon positiivisesta vaikutuksesta lapsen luontosuhteen muodostumiselle sekä sen vaikutuksesta lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Tuloksista kävi ilmi, että lähes kaikki aikuiset halusivat kuitenkin tehdä jotain muutoksia luontosuhteen määrään tai toimintaan luonnossa omassa ryhmässään. Vastanneet toivoivat saavansa lisätietoa luontoaiheisista toimintamuodoista ja toimintatavoista. Eniten toivottiin käytännönläheisiä vinkkejä.

Asiasanat: luontosuhde, kokonaisvaltainen kehitys, oppimisympäristö
toimintamuodot

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	LUONTOSUHDE	3
2.1	Ympäristö - luontosuhde	3
2.2	Luontosuhteen merkityksiä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle	9
2.3	Varhaiskasvatusopettajan rooli luontosuhteen kehittämisessä	10
2.4	Yhteiskunnan rooli luontosuhteen kehittämisessä	12
3	OPPIMISYMPÄRISTÖ LUONNOSSA	14
3.1	Oppimisympäristöt luonnossa Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa	15
3.2	Oppimisympäristöt luonnossa Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa	16
4	LUONTOSUHTEEN ERI TOIMINTAMUOTOJA	17
4.1	Luontosuhteeseen pohjautuvia toimintamuotoja	17
4.2	Metsäpäiväkodit ja luontokoulut	20
4.3	Koulutukset tukevat luontosuhdetta varhaiskasvatuksessa	21
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
7	AINEISTO JA SEN KERUU	26
7.1	Analyysimenetelmät	27
7.2	Aineiston analyysi	27
8.	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
8.1	Luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta	29
8.2	Varhaiskasvatuksenopettajan keinoja tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä	33
8.3	Toimintamuotoja lasten luontosuhteen tukemiselle	36
8.4	Yhteiskunta mahdollistaa lapsen luontosuhteen kehittymistä	38
9.	LOPUKSI	40
9.1	Pohdinta	40
9.2	Jatkotutkimusmahdollisuuksia	43
9.3	Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus	44
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	50
	Liite 1 Kyselykaavake	50

1 JOHDANTO

Varsinaisia tutkimuksia luontosuhteesta on tehty vähän, mutta luontosuhdetta käsittelevää kirjallisuutta löytyy kuitenkin paljon. Lapset ovat se kohderyhmä, jota luontosuhde ja luontokasvatus enimmäkseen koskettaa, sillä näiden perusta luodaan jo varhaislapsuudessa. Lapsien näkemyksiä tulisikin ottaa enemmän huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Nykyisin korostetaan entistä enemmän luontoa ja sen merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Luontopainotteisten toimintatapojen määrä on ollut viime aikoina kasvussa ja niitä tuodaan enenevässä määrin myös osaksi arkea ja jokapäiväistä toimintaa.

Minua tulevana luokanopettajana ja entisenä varhaiskasvatuksenopettajana kiinnostaa luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta ja se, kuinka varhaiskasvatuksenopettajat voivat tukea lapsen myönteisen luontosuhteen muodostumista jo lapsen varhaisina vuosina. Minua kiinnostaa se, mitkä kaikki eri tekijät vaikuttavat luontosuhteen muodostumiseen, kehittymiseen ja sen tukemiseen. Halusin korostaa ja tutkia luontosuhteen merkitystä varhaiskasvatuksessa.

Koin aiheen itselleni läheiseksi ja se motivoi minua tutkimaan aihetta. Mietin, miten saisin rajattua tutkimukseni tiiviiksi tarkaksi kokonaisuudeksi. Päätin keskittyä varhaiskasvatusikäisiin lapsiin, jotka käyvät metsäpainotteista varhaiskasvatusta. Tutkin näitä varhaiskasvatuksen toteutuksen muotoja, sillä lapsi ja luonto kuuluvat yhteen, jolloin he muodostavat yhdessä eheän kokonaisuuden.

Luontosuhteen tukemisessa ja kehittämisessä Suomessa tärkeää työtä tekee Suomen Latu, joka kouluttaa aikuisia ja tarjoaa lapsille paljon erilaisia mahdollisuuksia liikkua ja toimia ympäristössä. Suomen ladulta saamia tietoja käytän tutkimukseni runkona.

Tutkimukseni on kvantitatiivinen tutkimus, jossa on viitteitä myös survey-tutkimuksesta. Aineisto on kerätty kyselykaavakkeiden avulla. Kyselykaavakkeet sisälsivät myös avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat saivat tuoda omia ajatuksiaan sekä tietojaan asiasta esille vapaamuotoisemmin. Keräsin ja käsittelin vastaukset Webropolin avulla.

Teoriaosuus pohjautui lähdekirjallisuuteen ja artikkeleihin. Tutkimukseni luontosuhteen määrittelystä on rajattu tähän tutkimukseen sopivaksi. Teoriani pääkohdiksi valikoitui lasten luontosuhteen kehittyminen, varhaiskasvatuksenopettajien mahdollisuus tukea myönteisen luontosuhteen muodostumista ja yhteiskunnan merkitys sekä erilaiset toimintamuodot.

2 LUONTOSUHDE

Lapsuus on tärkeää aikaa luontosuhteen muodostumiselle. Seuraavassa osassa pyrin selkiyttämään ympäristö- ja luontosuhteen moniselitteisiä käsitteitä. Ensin käsitellään ympäristö-käsitettä. Tämän jälkeen tarkastellaan luontosuhde-käsitettä.

2.1 Ympäristö - luontosuhde

Ympäristö

Ympäristön ja ihmisen suhdetta tulisi tarkastella monilla eri tasoilla. Ympäristö on sekä henkilökohtainen, sosiaalinen, luonnontieteellinen ja yhteiskunnallinen. Henkilökohtainen ympäristösuhteemme rakentuu sosiaalisen ympäristömme tuottamista kokemuksista ja ympäristökokemuksistamme. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18.) Ympäristökasvatuksen kannalta on tärkeää ymmärtää, että ympäristö on muutakin kuin luonto. Ympäristökasvatus voi olla kulttuurista, taloudellista, sosiaalista, esteettistä tai eettistä ympäristöä käsittelevää kasvatusta. (Cantell 2004, 13.) Esteettisyys ohjaa omalta osaltaan arvostamaan luontoa (Heyd 2007, 85).

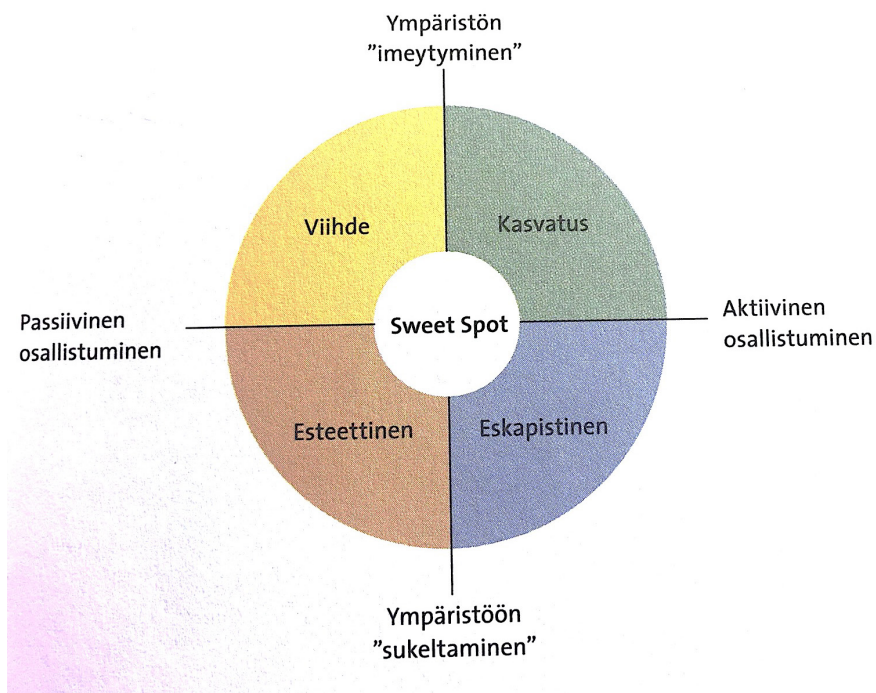
Päiväkoti-ikäiset lapset käsittävät ympäristön kokonaisvaltaisesti. Oleellista on oppia tuntemaan omaa lähiympäristöään ja ennen kaikkea luoda hyvä ympäristösuhde sekä olla osana ympäristöä. Peruslähtökohtia lasten ympäristökasvatuksessa ovat ulkona oleminen, leikkiminen ja ulkoilusta nauttiminen. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 521-522.) Ympäristö ympäröi meitä ihmisiä aivan joka puolelta. Ympäristön lukutaito on tärkeä osa lapsuutta. Ympäristön lukutaito tarkoittaa, että ihminen osaa lukea ja ymmärtää signaaleja, joita ympäristö hänelle välittää. Lapset oppivat tätä taitoa vanhemmiltaan ja muilta aikuisilta, jolloin heidän esimerkillään on suuri merkitys. (Niemi 2013, 173-174.)

Ympäristökäsitteeseen linkittyy myös hyvin tiiviisti oppimisympäristö termi (Manninen, Burman, Koivunen, Kuittinen, Luukannel, Passi & Särkkä 2007, 11). Ympäristökäsite linkittyy moniin erilaisiin yhteyksiin ympäristöongelmista ja oppimisympäristöistä ympäristötietoisuuteen. Ympäristökasvatukseen liittyy oppimisympäristö, sen yksi tärkeimmistä tavoitteista on saada luotua ihmisille ympäristömyönteinen asenne sekä saada ihminen tiedostamaan oma riippuvuutensa ympäristöstä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18-20.) Suomalaisille metsä on aina ollut luonteva toiminta- ja oppimisympäristö, jolla on myös pitkät perinteet opetuskäytössä. Metsässä voi oppia monia eri asioita sekä oppiaineita, se on vain opettajan mielikuvituksesta kiinni. (Manninen ym. 2007, 98.)

Ympäristöllä on tärkeä rooli oppimisessa ja se tarjoaa oppijalle monia erilaisia asioita, kuten esimerkiksi; oppimista käynnistäviä innostavia asioita, oppimista vaativia haasteita ja ongelmia, ongelmanratkaisuun tarvittavaa informaatiota ja ratkaisumalleja, oppimista tukevia rakenteita ja välineitä, harjoittelu- ja kokeilumahdollisuuksia, sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuden, yhdessä oppimisen ja asiantuntijuuden jakamisen foorumin sekä opitun asian testaus ja soveltamismahdollisuuden. (Manninen ym. 2007, 20.) Ympäristössä opitaan ryhmässä toimimista sekä liikenneturvallisuutta. Toiminnan ja tutkimisen taidot ovat tärkeitä asioita, joita opitaan ympäristössä. Niitä painotetaan eniten opetussuunnitelmien perusteissa ympäristöopin kohdalla. (Juuti 2016, 10-11.)

Ympäristösuhteen muodostuminen on verrattavissa luontosuhteen muodostumiseen. Ympäristösuhde muokkautuu erilaiseksi jokaisella yksilöllä riippuen siitä, millä tavalla yksilö osallistuu eri tilanteisiin. Osallistumistapa oppimisessa voi olla joko aktiivinen tai passiivinen. Aktiivisessa osallistumistavassa yksilö vaikuttaa itse tapahtumiin, kun taas passiivisessa osallistumistavassa yksilö ei vaikuta itse tapahtumiin, vaan seuraa niitä tapahtuman ulkopuolelta. Ympäristösuhde muodostuu joko sukeltamalla tai imeytymällä. Sukeltamisessa yksilö menee ympäristöön sisälle, kun taas imeytymisessä jokin kokemus menee yksilön sisälle, jota hän alkaa havainnoida

ulkoapäin. Passiivinen ympäristökokemus on esteettinen tai viihteellinen. Passiivisen ja ympäristön imeytymisen oppimistavan yhdistyessä koetaan viihteellinen kokemus. Perinteinen kasvatus sekä koulutustilanne ovat aktiivisia, sillä osallistuminen tapahtuu imemällä ympäristöstä. Eskapistinen eli todellisuuspakoinen on aktiivisen osallistumisen ja ympäristöön sukeltamisen yhdistäminen. (Manninen ym. 2007, 22-24.)

Kuvio 1. Ympäristökokemuksen ulottuvuudet (Manninen ym. 2007, 23).

Luontosuhde

Luontosuhteen perusta luodaan lapsuudessa. Luontosuhteeseen sisältyy esimerkiksi luonnon merkitys ihmiselle sekä se, millaisen arvon ihminen antaa luonnolle ja miten luonto ilmenee ihmisen elämässä. (Niemelä, Furman, Halkka, Hallanaro & Sorvari 2011, 332.) Elinikäinen luontosuhde muodostetaankin ja luodaan jo varhaislapsuudessa. Terve ja hyvä luontosuhde antaa lapselle eväitä henkilökohtaiseen hyvinvointiin sekä kestäväkehityksen mukaiseen toimintaan. Metsä tarjoaa hyvän ja aidon kohtaamisen luonnon kanssa sekä erinomaisen paikan luontosuhteen muodostamiselle. (Sahi 2014, 11.) Luontosuhdetta voidaan tarkastella arvojen, ympäristöherkkyyden, tietojen, toiminnan, kehon toimintojen ja ekologian kautta (Kokkonen, 2013).

Luontosuhteen muodostumisessa merkityksellistä on ihmisen vuorovaikutus ympäristön, luonnon, yhteisön ja yksilön välillä. Positiivisen luontosuhteen muodostumisen kannalta on erityisen tärkeää löytää mielipaikkoja luonnosta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66-67.) Luontosuhteen rakentuminen liittyy vahvasti lapsen kognitiiviseen, emotionaaliseen, sosiaaliseen ja fyysiseen kehitykseen. Lapset hakeutuvat ympäristöihin, jotka tukevat parhaiten heidän sen hetkistä kehitysvaihettaan. Luontosuhteen kehittyminen pohjautuu itsenäiseen löytöretkeilyyn luonnossa. (Kyttä & Horelli 2002, 15-16.) Vahva ja myönteinen luontosuhde voi olla kannatteleva voimavara, joka kääntyy haluksi vaikuttaa maailman tilaan. Lapsuudessa luontosuhde syntyy luonnonilmiöitä seuraamalla, leikkimällä ja tutkimalla sekä luonnossa liikkumalla. Hyvän luontosuhteen muodostumisen kannalta on tärkeää saada lapselle omia ja myönteisiä kokemuksia luonnosta. Oman lähiluonnon havaitseminen ja huomaaminen ovat tärkeitä asioita luontosuhteen kehittymiselle. (Niemelä ym. 2011, 332.) Vahva luontosuhde syntyy kokemuksista ja elämyksistä. Suuri ja tärkeä merkitys tunteellisen luontosuhteen synnyssä on kokemuksilla, jotka tapahtuvat lapsen lähiluonnossa. Vahva luontosuhde saa ihmisen osallistumaan luonnon säilyttämiseen sekä vaalimaan sen monimuotoisuutta. (Tuormaa 2016, 6-7.)

Lasten luontosuhde on hyvin ajankohtainen aihe, sillä tällä hetkellä puhutaan paljon lasten vieraantumisesta luonnosta ja sen vaikutuksista lapsiin. Lapset saavat nykyään yhä vähemmän välittömiä kokemuksia metsästä. Karhunkorvan (2016) tutkimusten mukaan on paljon tietoa siitä, mitä myönteisiä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia luonnossa olemisella on lapselle. Tutkimusten mukaan luonnossa oleilu vahvistaa lapsen vastustuskykyä, vähentää allergioita sekä astmaa, kehittää motorisia taitoja, aloitteellisuutta, mielikuvitusta, havainto- ja yhteistyökykyä, suunnistuskykyä sekä sosiaalisia taitoja. Luonnon moniaistinen kokeminen lisää lapsen myönteisyyttä, itsenäisyyttä, luovuutta, itseluottamusta, myötätuntoa, keskittymiskykyä, turvallisuuden tunnetta ja ystävyyttä. Tutkimuksilla on osoitettu, että lapsilähtöinen vapaa leikki toteutuu parhaiten luonnossa, joka tarjoaa puitteet itsensä haastamiseen ja omaehtoiseen toimintaan. (Karhunkorva 2016, 122.)

Ihmisen luontosuhteita

Viisi erilaista näkemystä ihmisen luontosuhteesta. Ympyrät symboloivat ihmisen asemaa luonnossa – pienempi ympyrä symboloi ihmistä ja suurempi symboloi luontoa. (Kts. TAULUKKO 1.)

Taulukko 1. Ihmisen luontosuhteet (Cantell 2004, 39).

<i>Kuuluuko ihminen luontoon?</i> <i>Miten luontosuhdetta tarkastellaan?</i>	Ihminen ei kuulu Luontoon	Ihmisessä on sekä luontoon kuuluva että sen ulkopuolinen ulottuvuus	Ihminen kuuluu luontoon
Kyseessä on ihmisen Suhde pelkästään Itsensä ulkopuoliseen Luontoon	<i>1. Ihmisen suhde ulkopuoliseen luontoon</i> 	<i>2a. Ihmisen suhde itsensä ulkopuoliseen ekologiseen ympäristöön.</i> 	<i>3a. Ihmisen suhde muuhun luontoon.</i>
Kyseessä on ihmisen Suhde myös Hänen sisäiseen Luontoonsa		<i>2b. Ihmisen suhde ekologiseen ympäristöön.</i> 	<i>3b. Ihmisen suhde luonnon kokonaisuuteen.</i>

Ihmisessä on sekä luontoon kuuluva, että sen ulkopuolinen ulottuvuus

Taulukon ensimmäistä saraketta ”*Ihminen ei kuulu luontoon*” on, jopa nimitetty länsimaisen ajattelutavan perusmalliksi. Elämä on sitoutunut yhä enenevässä määrin suurkaupunkiympäristöihin ja koneellistuminen on lisääntynyt merkittävästi. Tämän seurauksena ihmisen suhde luontoon on alkanut tuntua suhteelta johonkin itsensä ulkopuoliseen. Ihminen kuuluu kuitenkin ilman muuta luontoon ekologisen ulottuvuutensa kautta. (Cantell 2004, 40.)

Toisessa sarakkeessa on sovellettu toiminnallista jatkumoajattelua, jolloin ympäristöstä ja ihmisestä on erotettu kaksi eri ulottuvuutta: ekologinen ja inhimillinen. Ihminen kuuluu elintoimintojensa kautta luontoon ja ekologiseen ympäristöön. Toisaalta ihminen nähdään inhimillisen ympäristönsä edustajana, joka on teknologian, tietoisuuden ja muiden erityispiirteidensä kautta ulkopuolinen luonnosta. (Cantell 2004, 40.)

Taulukon kolmannessa sarakkeessa, oikeassa reunassa, katsotaan ihmisen kuuluvan täydellisesti luontoon. Luontosuhdetyyppi on jaoteltu sen mukaisesti, tarkastellaanko ihmisen suhdetta muuhun luontoon (3a) vai ihmisen suhdetta luonnon kokonaisuuteen (3b). Tarkasteltaessa ihmisen suhdetta muuhun

luontoon voidaan ajatella ihmiselämän perustuvan aineellisessa mielessä luontoon, mutta samalla mielletään luonnon olevan kuitenkin jotain ulkopuolista, kuten järviä tai metsiä. Tämä suhtautumistapa on yleinen suomalaisten keskuudessa. Ihmisen suhdetta luonnon kokonaisuutena kannattaa voimakkaammin jotkut luonnontieteellisesti suuntautuneet ympäristöajattelijat, kuten esimerkiksi Pekka Nuorteva ja Pentti Linkola. (Cantell 2004, 40.)

2.2 Luontosuhteen merkityksiä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle

Luonnon monipuolisuus ja epäsäännöllisyys stimuloivat mielikuvitusta, eläytymiskykyä, motoriikkaa, keskittymiskykyä, luovuutta ja virittää joustavampiin leikkeihin. Tapaustutkimuksessa todetaan, että luonnossa kotonaan- toimintaan osallistuvat lapset ovat olleet terveempiä ja heidän motoriikkansa kehittyneempää verrattuna ikätovereihin, jotka eivät ole osallistuneet mihinkään luontotoimintaan. Luonnossa liikkuminen vahvistaa lapsen lihaksia ja lisää notkeutta. Luonto on lapselle hyvä paikka harjoitella liikkumista. (Drougge 2007, 14-15.) Luonnossa leikkiminen vahvistaa lasten motorisia valmiuksia, tasapainoa, ketteryyttä ja koordinaatiota (Kyttä & Horelli 2002, 18). Luonnossa liikkuminen ja leikkiminen kehittävät lapsen fyysistä kuntoa sekä parantaa lasten vastustuskykyä (Vilén ym. 2006, 522).

Luonnossa liikkuminen edistää lasten henkistä ja ruumiillista terveyttä. Mitä enemmän lapsi ulkoilee luonnossa, sitä parempi on hänen emotionaalinen eli tunne-elämän hyvinvointinsa. (Tyrväinen, Kurttila, Sievänen & Tuulentie 2014, 48-49.) Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät luonnossa ja empatiataidot vahvistuvat sekä lapsi oppii esteettisiä taitoja (Vilén ym. 2006, 522). Nykylääketieteessä tutkitaan ja on havaittu luonnon ja ympäristön vaikutuksia juuri ihmisen terveyteen, yksilökehitykseen sekä hyvinvointiin (Oksanen 2012, 41).

Lapsen keskittymiskyky ja oppimismotivaatio paranevat, kun lapsi voi toimia ja leikkiä mahdollisimman luonnon mukaisessa ympäristössä. Lapsen

kognitiiviset taidot, kuten luokittelu, havainnointikyky, nimeämisen taidot ja tunnistamisen taidot sekä muisti voivat parantua. Lisäksi lapset oppivat tekemään havaintoja ja hahmottamaan syy-seuraussuhteita sekä heidän kriittiset ajattelutaidot vahvistuvat. (Wilson 2008, 47-55.) Luonnossa toimiminen lisää lasten motivaatiota, ja samalla sillä on positiiviset vaikutukset lasten hyvinvointiin ja terveyteen. Hyvä oppimisympäristö, johon luontokin kuuluu, tukevat lasten aktiivisuutta, uteliaisuutta, vastuuntuntoa, itseohjautuvuutta sekä kehitystä ja kasvua. (Szczepanski, A 2008. 205.) Lapsen ja luonnon välinen ympäristösuhde on luonteeltaan aktiivinen. Hyvä yhteensopivuus lasten kykyjen ja fyysisen ympäristön ja tarpeiden välillä tuottaa hyvinvointia. (Kyttä & Horelli 2002.)

Luontosuhde vaikuttaa siihen, miten ihminen kohtelee luontoa ja millainen suhde hänelle kehittyy luonnonympäristön käyttöön. Lapsuudessa luontosuhteeseen kuuluu myös leikkiminen luonnossa, joka vahvistaa eri aisteja ja niiden käyttöä. (Niemelä ym. 2011, 332.) Osallisuus on luontosuhteen kannalta yksi peruspilareista. Osallisuus tarkoittaa lasten kokemusta omien kykyjensä riittävydestä, vastuun saamisesta ja oman roolin merkityksestä omassa yhteisössään. (Parikka-Nihti 2011, 34.)

2.3 Varhaiskasvatusopettajan rooli luontosuhteen kehittämisessä

Varhaiskasvatuksenopettajan tulee muodostaa lapsille turvallisuudentunne, joka on pysyvä ja toistuva. Luontosuhteen kehittymisen kannalta on merkityksellistä, että lapsilla on monipuolinen leikkeihin innostava lähiympäristö, joka on vakituinen sekä tarjoaa mahdollisuuden tutustua erilaisiin ympäristöihin. Toistuvat retket samalle paikalle ovat lapsille tärkeitä. Aikuinen voi ohjata ja tukea lapsia tutustumaan ympäristöönsä eri aistien avulla ja käyttää monipuolisia materiaaleja rikastuttaakseen toimintaa. Varhaiskasvatuksenopettaja voi keksiä satuja ja tarinoita tai symbolisia kokemuksia, jotka saavat lapset innostumaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 78-79.)

Lapsilla on uskomaton kyky löytää, mitä kiinnostavampia asioita ympäristöstään. Lapsilla on herkät aistit, joiden avulla he havainnoivat ympäristöä sekä sen monimuotoisuutta. Varhaiskasvatuksenopettajan tulee todella arvostaa tätä innostusta ja kiinnostusta, sekä osallistua ja olla lapsen mukana tutkimassa ympäristöä. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi oppii ymmärtämään arkipäiväisten asioiden merkityksellisyyden. (Vilén ym. 2006, 521.) Lapsille on myös tärkeää opettaa ottamaan henkilökohtaista vastuuta luonnosta ja sen eheydestä (Heyd 2007, 38). Lapset ovat aktiivisia toimijoita, jotka eivät opi ainoastaan kuuntelemalla, vaan he oppivat myös itse tekemällä (Wilson 2012, 51).

Rousseau on tutkinut, että lapsi on luonnon oppilas, ei kasvattajan oppilas. Tiedonhankinta edellyttää monimuotoisia henkilökohtaisia kokemuksia, sillä lapsi ei voi saada tietoa ajattelun välityksellä. Kokemukset tulee hankkia luonnosta tehtävien välittömien havaintojen avulla. Lapsi muistaa kaiken näkemänsä ja kuulemansa. (Hytönen. J 2007, 22-23.) Lapsen aktiivista roolia korostetaan. Hankittaessa kokemuksia roolit myös syvenevät. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta pääsemään oman oppimisprosessinsa tietoiseen kontrollointiin ja ohjaamiseen. Leikki ja työ ovat keinoja, joilla lapsi voi saavuttaa oman oppimistilanteensa hallinnan. (Hytönen. J 2007, 34.)

Aikuisten tulee tukea ja kiinnittää huomiota myös omaan oppimiseensa luonnosta, sillä se muodostaa koko perustan lasten oppimisen tukemiselle. Puutteelliset tiedot, suoranaisesti väärät mallit ja ympäristön säilyttämiselle kielteiset asenteet ovat huono pohja luontosuhteen tukemisen kannalta. (Vienola 1995, 81.) Tutkimustulokset osoittavat myös, että lapset käyttäytyvät ja suhtautuvat luontoon samalla tavalla kuin he näkevät aikuisten suhtautuvan luontoon (Rosa, Profice & Collado 2018, 1055). Lapsille on tärkeätä luoda iloisia löytämisen hetkiä luonnosta. Varhaiskasvatuksenopettaja voi käyttää luontosuhteen tukemisessa apuna retkiä, ulkona tapahtuvia havainnoivia lapsilähtöisiä opetustuokioita. (Vienola 1995, 81.) Aikuisen ei tule tehdä luontosuhteesta painolastia luonnosta, vaan lapsen kuuluu antaa nauttia ja iloita luonnosta (Vienola 1995, 82-83).

2.4 Yhteiskunnan rooli luontosuhteen kehittämisessä

Kaupungistumisen myötä nuorten ja lasten luontosuhde ja virkistyskäyttö ovat muuttumassa. Kaupunkisuunnittelu suosii tiivistä rakentamista, jolloin luontoalueita on yhä vähemmän tarjolla. Asukkaita lähellä sijaitsevat kaupunkiluontoalueet tukevat lasten hyvinvointia. (Tyrväinen ym. 2014, 48-49.) Tutkimukset viime vuosilta osoittavat, että enemmistö suomalaislapsista asuu taajamissa ja kaupungeissa. Lapsille on jäänyt aiempaa vähemmän muunneltavia ja monipuolisia leikkialueita. Samaan aikaan leikkipaikat, jotka ovat suunnattuja lapsille, on rakennettu yhä valmiimmiksi ja turvallisemmiksi. Jos lapset saavat toimia ja leikkiä vain heille osoitetuilla alueilla ja välineillä, niin heidän leikkinsä saattavat yksipuolistua ja liikkumisensa kaventua. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 65.)

Luontosuhde jää muodostumatta kokonaan, mikäli lapselta viedään mahdollisuus kokemuksiin luonnonmukaisesta ympäristöstä. On tutkittu, että lapsi tarvitsee suoraa fyysistä kontaktia luonnonmukaiseen ympäristöön, joka tarjoaa itsessään aikaa oivallukseen ja paljon elämyksiä. On paljon muitakin tutkimuksia, joiden mukaan vähäinen kontakti luontoon näivettää lasten kykyä aistia ympäristöä, lisää tarkkaavaisuushäiriöitä ja fyysisiä sekä henkisiä sairauksia, kuten masennusta. Yhden tutkimuksen mukaan sisällä lapsen luontaisen ihmetyksen määrä kaventuu, kun reviiri pienenee. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 70-71.)

Knighin (2009) tutkimuksessa todetaan, että lasten lisääntynyt ulkoilu luonnonmukaisessa ympäristössä vaikuttaa positiivisesti seuraaviin asioihin:

- Lasten itseluottamuksen ja itsetunnon kehittymiseen
- Lasten sosiaalisten suhteiden muodostumiseen (leikitään eri lasten kanssa kuin sisätiloissa, riitely vähenee)
- Kielellisten valmiuksien kehittymiseen
- Motivaatioon ja keskittymiskykyyn
- Motorisiin taitoihin (sekä hieno- että karkeamotoriikka)
- Ympäristöön liittyvään ymmärrykseen ja oppimiseen

- Leikkien luovuuteen ja monipuolisuuteen
- Lasten ja työntekijöiden sairauspoissaolojen määrään

(Knight 2009, 43-49.)

Lapsen kasvuympäristön merkitystä ei voida koskaan korostaa riittävästi. Kasvaakseen terveeksi lapsi tarvitsee turvallisuutta, esteettisyyttä, ympäristön hallittavuutta, mahdollisuuksia sekä sosiaalisuuteen että yksinolemiseen ja moraalisia lähtökohtia. Turvallisuus on ennen kaikkea sitä, että lapsi oppii ja uskaltaa liikkua lähiympäristössään, oppii uutta ja tunnistaa omat rajansa. Turvallisuuteen voidaankin nykyään lukea mukaan sosiaalinen kontrolli, jolla tarkoitetaan ympäristön aitoa kiinnostusta asukkaistaan. Maaseututajamassa fyysisen ympäristön hallittavuus on selkeästi helpompaa kuin kaupungeissa. Lapsen terve kehitys edellyttää riittävän isoja koteja, leikkipuistoja tai luontoa, joissa lapset voivat tavata muita lapsia ja leikkiä. (Lahti 2001, 15-17.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen allekirjoituksella myös Suomi on sitoutunut suojelemaan lasta ja antamaan lapselle hänelle kuuluvan osuuden yhteiskunnan voimavaroista. Lapsella on oikeus suojeluun. Yhteiskuntasuunnittelun tavoitteena tulee olla ympäristö, jossa huomioidaan myös lasten erityislaatu ja herkkyys. Tällainen ympäristö tukee lasta ainutlaatuisena persoonana. Turvallisuuden tulisi toteutua kaikissa ympäristöissä ei ainoastaan leikkipaikoilla. Oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista tarkoittaa, että lapsilla on oikeus ympäristöön, joka tarjoaa virikkeitä lapsen seikkailunhalulle ja mielikuvitukselle, tilaa yhdessäololle ja toiminnalle. Luonnonympäristöllä on korvaamaton merkitys lapselle, sillä se kehittää lasten liikunnallisia taitoja, luovuutta, aktiivisuutta, jopa sanavarastoa. Tutkimusten mukaan lapset, jotka ovat liikkuneet paljon luonnossa ovat tasapainoisempia ja heillä on parempi mielikuvitus sekä hahmotuskyky. Lapset voi ottaa mukaan ympäristön suunnitteluun esimerkiksi päiväkotien pihan suunnitteluun, sillä lapset avaavat aikuiselle suunnittelijalle uudenlaisia näkökantoja. Lapset saavat osallistua ja vaikuttaa ympäristöönsä, jolloin tuetaan myös lapsen kasvua yksilöksi, joka arvostaa sekä itseään että yhteisöään ja ympäristöään. (Ojanen 2001, 22-25.)

3 OPPIMISYMPÄRISTÖ LUONNOSSA

Varhaiskasvatusympäristön on oltava oppimista edistävä, kehittävä sekä turvallinen ja terveellinen lapsen kehitys ja ikä huomioon ottaen varhaiskasvatuslain mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki 10 §). ”Ympäristö” sanana voidaan ymmärtää hyvin monella eri tavalla. Sillä voidaan tarkoittaa luontoa, sosiaalista tai rakennettua ympäristöä, jopa ihmisen mielenmaisemaa, oppimisympäristöä tai konkreettista elinympäristöä – digitaalista tai fyysistä. Ympäristö voidaan luokitella myös esteettiseksi tai eettiseksi ympäristöksi. (Cantell 2004, 7, 14.) Arkikielessä ympäristö –käsitteellä tarkoitetaan yleensä luontoa. Ympäristökasvatukseen sisältyy laaja alue, johon sisältyy niin luonto kuin rakennettu ympäristökin. Kaikki, mitä ympärillämme on siis ympäristöä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11-17.)

Luonnonmukaisessa ympäristössä ulkona oleminen haastaa kasvattajan pohtimaan materiaaleja ja toimintaympäristöjä eli sitä, millaisissa ja missä ympäristöissä lapsen kehitys ja kasvu voivat tapahtua päivän aikana. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25.) Hyvä oppimisympäristö on monipuolinen ja rikas, mutta se ei riitä yksistään. Ympäristön ja toiminnan vastavuoroisuus edellyttää, että luonnon ja ympäristön mahdollisuuksia hyödynnetään tietoisesti sekä tavoitteellisesti. (Hellström 2008, 281.) Lasten luovuutta ruokkii ja kehittää luontoympäristön mahdollistamat erilaiset materiaalit, leikit ja rakentelut sekä ilmiöiden ihmettely. Luonnossa oppiminen ja luonnosta oppiminen sekä siellä toimiminen ovat kokemuksellisia ja toiminnallisia tapoja oppia. Niihin sisältyy sekä esteettinen että eettinen ulottuvuus, jolloin lapsen sosioemotionaaliset, kognitiiviset ja motoriset taidot kehittyvät. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26-27.)

3.1 Oppimisympäristöt luonnossa Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) perustuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kehittyvät, kasvavat ja oppivat vuorovaikutuksessa lähiympäristön ja muiden ihmisten kanssa. Lasten oppiminen tapahtuu tarkkaillessa ja havainnoidessa ympäristöään, sekä muiden toimintaa jäljiteltäessä. (OPH 2018, 21-22.) Oppimisympäristöihin sisältyy varhaiskasvatuksessa fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen ulottuvuus (OPH 2018, 32). Lapsia ohjataan varhaiskasvatuksessa toimimaan ja tutkimaan luonnossa sekä rakennetuissa ympäristöissä. Lasten omakohtaiset havainnot, elämykset ja kokemukset luonnosta oppimisympäristönä auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä edistää lasten monilukutaitoa. (OPH 2018, 46-47.)

Ympäristökasvatus sisältyy myös osaksi varhaiskasvatusta. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä opastaa heitä kohti kestäväää elämäntapaa ja vastuullista toimintaa ympäristössä. Ympäristökasvatukseen sisältyy kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, toimiminen ympäristön puolesta sekä oppiminen ympäristöstä. Lähiluonto on oppimisenkohde sekä oppimisympäristö. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan lähiympäristöstä ja luonnosta, jolloin hänen luontosuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri vuodenaikoina ja eri aistein, sekä opetellaan käyttämään luontoon kuuluvia eri käsitteitä. (OPH 2018, 46-47.)

Lasten taitoja nimetä, jäsentää sekä kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten kehityksen ja iän mukaisesti (OPH 2018, 24). Lasten toimilla ja arjen valinnoilla on merkitystä lasten vastuullisen suhtautumistavan muodostumiseen ympäristöä ja luontoa kohtaan. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa koko kehollaan ja kaikilla aisteillaan. Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös osa varhaiskasvatussuunnitelmissa mainittuja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Luonto tarjoaa materiaaleja, monipuolisia mahdollisuuksia tutkimiseen ja leikkiin sekä paljon erilaisia kokemuksia. (OPH 2018, 32-33.)

3.2 Oppimisympäristöt luonnossa Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa

Esiopetussuunnitelman perusteet (2014) perustuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia taitoja ja tietoja vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa, eri yhteisöjen, opettajien ja lähiympäristön kanssa (OPH 2014, 16). Esiopetuksessa oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Monipuoliset oppimisympäristöt, joihin luonto kuuluu, tukevat lasten aktiivisuutta, sosiaalisten taitojen kehittymistä, terveen itsetunnon muodostumista sekä tasa-arvoa ja oppimaan oppimisen taitoja. (OPH 2014, 24.) Oppimisympäristöön liittyvät kokemukset ja tiedot, havainnot, niiden kuvaaminen ja jäsentäminen auttavat lapsia kehittymään oppijoina ja ajattelijoina. Lasten monilukutaito kehittyy, kun lapset oppivat nimeämään asioita sekä ymmärtämään ja käyttämään erilaisia käsitteitä. (OPH 2014, 35.)

Esiopetuksessa ja varsinkin luonnossa tutustutaan tutkivaan oppimiseen tutkimalla ympäristöä ja havainnoimalla sekä päättelemällä että kokeilemalla. Oppimisympäristöistä luonnon tehtävänä on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja luontotuntemusta. Lasten luontosuhteen ja ympäristöherkkyyden kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille erilaisia kokemuksia luonnossa liikkumisesta ja tutkimisesta. Esiopetuksessa ympäristökasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuus tutkia ja tutustua kasveihin, luonnon ilmiöihin ja eläimiin sekä luoda lapsille monipuolisia luontokokemuksia. Luontoa havainnoidaan eri havaintovälineiden ja aistien avulla. Esiopetuksessa opetellaan käyttämään luontoon liittyviä käsitteitä ja tekemään päätelmiä sekä pohditaan yhdessä syy-seuraussuhteita. Opetuksessa tutustutaan luonnonsuojeluun, jonka avulla luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. (OPH 2017, 35-37.)

4 LUONTOSUHTEEN ERI TOIMINTAMUOTOJA

Luonnolla ja ympäristöllä tarkoitetaan arkikielessä usein samaa asiaa (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 17). Luontosuhteen rakentuminen liittyy vahvasti lapsen, emotionaaliseen, kognitiiviseen, fyysiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Luontosuhteen kehittyminen pohjautuu itsenäiseen löytöretkeilyyn luonnossa. (Kyttä & Horelli 2002, 15-16.)

Tämän määritelmän mukaan esittelen seuraavaksi luontosuhteen eri toimintamuotoja, jotka olen jakanut karkeasti kolmeen eri kategoriaan: *Luontosuhteeseen pohjautuviin toimintamuotoihin, Metsäpäiväkoteihin ja luontokouluihin sekä Luontosuhteeseen ulkoliikuntana varhaiskasvatuksessa.* Luontosuhteella on monia eri toimintamuotoja ja siitä voidaan puhua monin eri termein, joka on tärkeää ottaa huomioon. Tässä tutkimuksessa toimintamuodoilla tarkoitetaan keinoja toteuttaa ja tukea luontosuhteen toteutumista. Olen valinnut tässä esiteltyt toimintamuodot arvioiden niiden merkityksen tämän tutkimuksen kannalta sekä niiden yleisyyden kannalta.

4.1 Luontosuhteeseen pohjautuvia toimintamuotoja

Luontosuhteen muodostaminen ja koko luontokasvatuksen ideana on luoda tunneside luontoon. Ihminen haluaa toimia luontosuojelevasti, kun hän tuntee luonnon itselleen läheiseksi. Luontosuhde muodostuu ja vahvistuu omakohtaisten kokemusten kautta: havainnoista, elämyksistä ja oivalluksista. Luontokasvatukseen kuuluu myös luontotietouden lisääminen. Luontokasvatus ei kuulu millekään erillisille tahoille, sillä se ei ole erillinen oppiaine tai kasvatuksen osa-alue, vaan luontokasvatuksessa on kyse tavasta elää ja elämänasenteesta. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.)

Luonnossa kotonaan- toiminta

Luonnossa kotonaan –toiminnan perusideana on, että leikkiessään ulkona luonnossa toteutuisi lapsen tarve liikkua, tyydyttää tiedonhaluaan ja kokea yhdessäoloa. Toiminnan tavoitteena on lisätä lasten tietoisuutta ja taitoja, jolloin lapsen luontotuntemus kehittyy ja heidän oma luontosuhteensa alkaa vahvistua. Toiminnan tavoitteena on, että lapset kasvaisivat ympäristövastuullisiksi ja oppisivat toimimaan luonnossa. (Drougge 2007, 20.) Luonnossa kotonaan –toimintaan sisältyy lasten luistelukoulu ja lasten hiihtokoulu sekä satuhahmoja, joita ovat: Metsämyttyset, Metsämörri, Metsävaeltajat ja Metsänuppuset. Luonnossa kotonaan –toiminnan ohjaajat toimivat yhdessä lasten kanssa luonnossa havainnoiden, tutkien, kokien ja toimien. Kaikkien Luonnossa kotonaan –toiminnan tavoitteena on pitää yhdessä hauskaa luonnossa, laajentaa käsitejärjestelmiä luontoelämysten kautta, oppia suojelemaan kaikkea elävää ja tottua liikkumaan luonnossa ympäri vuoden. (Drougge 2007, 44.)

Metsänuppuset

1-2 –vuotiaita lapsia kutsutaan Luonnossa kotonaan –toiminnassa Metsänuppuseksi, sillä he tutustuvat heitä kaikkein lähimpänä olevaan luontoon (Drougge 2007, 45). Metsänuppuset saavat ensikosketukset luontoon yhdessä aikuisten kanssa (Suomen Ladun verkkosivut). Metsänuppustoiminnan tavoitteena ja päämääränä on, että lapsilla on hauskaa, lapset saavat laulaa ja leikkiä sekä tutustua ympäristöönsä (Drougge 2007, 45).

Metsämyttyset

Metsämyttyset -toiminta on tarkoitettu 3-4 –vuotiaille lapsille. Metsämytysten symbolina toimii leppäkerttu. (Drougge 2007, 45.) Metsämytysten tarkoituksena ja tavoitteena on leikkiä ja liikkua samalla luontoa ihmetellen (Suomen Ladun verkkosivut). Metsämytetyksissä syntyy usein koko elämän kestävä kiinnostus ulkoilmaelämään ja luontoa kohtaan (Drougge 2007, 45).

Metsämörri

Metsämörri -toiminta on tarkoitettu 5-7 –vuotiaille lapsille. Metsämörristä on tehty satu, joka toimii lapsille avaimena luonnon kokemiseen lapsen omilla ehdoilla. Metsämörri –toiminnassa lapsi oppii monia eri taitoja, kuten esimerkiksi huolehtimaan luonnosta ja jokamiehenoikeuksista, tuntemaan kasveja ja eläimiä, käyttämään omaa kehoaan, pakkaamaan oman reppunsa ja huolehtimaan siitä, yhteistyötä ja yhteistoiminnallisuutta sekä leikkimään ja viihtymään luonnossa. Metsämörri –toiminnassa lapset saavat kokea luontoa kaikilla aisteillaan ja heidän oppimiaan käsitteitä laajennetaan, vapaata liikkumista ja hauskan pitämistä. (Drougge 2007, 46-47.) Metsämörri –toiminnassa lapsilla on jo syntynyt tiedonhalu luontoa kohtaan ja he oppivat luonnosta mielikuvitusrikkaan leikin avulla sekä tutkimalla luontoa (Suomen Ladun verkkosivut). Luonnonsuojelun opettaminen on Metsämörrin tärkeimpiä tehtäviä (Nikkinen 2001, 16).

Metsävaeltajat

Metsävaeltaja –toiminta on tarkoitettu 7-10 –vuotiaille lapsille. Metsävaeltaja –toiminta on eräänlainen ulkoilmaseikkailu, jossa lapset ja ohjaajat suunnittelevat yhdessä toiminnan ja toteuttavat yhdessä merkityksellisiä, jännittäviä ja hauskoja puuhia ilman kilpailuasetelmia. Metsävaeltajat –toiminnassa opitaan lisää taitoja verrattuna aikaisempiin toimintamuotoihin, kuten hankkimaan tietoa kasveista ja eläimistä, ulkoilemaan ympäri vuoden, käsittelemään tulta ja työkaluja sekä antamaan ensiapua. Metsävaeltajaiässä lapsilla syntyy kiinnostus luontoon sekä ympäristöön ja lapsi vie positiiviset kokemuksensa sekä tietonsa mukanaan aikuisten maailmaan. (Drougge 2007, 47-48.) Metsävaeltajat ovat lapsia, jotka liikkuvat ja retkeilevät monipuolisesti omassa lähiluonnossaan (Suomen Ladun verkkosivut).

4.2 Metsäpäiväkodit ja luontokoulut

Suomalaisten metsäpäiväkotien ja metsäpedagogiikan historiallinen tausta löytyy aina 1950 –luvulta, jolloin Metsämörri- toiminnan isänä pidetty Gösta Frohm loi Luonnossa kotonaan pedagogiikan (I ur och skur). Samaan aikaan 1950 –luvulla Ella Flatau aloitti Tanskassa metsäpäiväkotitoimintaa. Kurt Hahn loi Saksassa ensiaskelia metsäpedagogiikalle, jonka ajatusten taustalla vaikuttivat Fröbelin ja Pestalozzin opit lapsen kasvusta ja kehityksestä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 107.)

Metsäpedagogiikka toteutetaan nykyään eri maissa vaihtelevin tavoin ja se on laaja-alaista toimintaa. Metsäpäiväkodeissa toimitaan pääsääntöisesti metsässä, rannalla tai nurmikolla. Ulkona ollaan säällä kuin säällä, poikkeuksina on ainoastaan myrskypäivät, jolloin turvallinen ulkona oleminen ei ole mahdollista. Metsäpäiväkodeissa tukikohtana on usein mökki tai asuntoperävaunu metsässä. Metsäpäiväkotien toiminnassa painottuu luontosuhteen ja sosiaalisten taitojen ja omien persoonallisten taitojen lisäksi myös ongelmanratkaisu-, selviytymis- ja tiimityötaidot. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 107-108.)

Suomessa I ur och skur –pedagogiikkaan sitoutuneita toimijoita ovat esimerkiksi Suomen ladun Luonnossa kotonaan päiväkodit sekä –perhepäivähoito. Suomen ensimmäinen Luonnossa kotonaan –päiväkoti aloitti vuonna 1999 Helsingin Vuosaarella. Tämän jälkeen metsäpäiväkodit ovat levinneet ympäri Suomea ja niiden toiminta on hyvin monimuotoista. Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa toimi vuonna 2014 yhdeksän 5-6 –vuotiaiden metsäryhmää. Kaikille Suomessa oleville metsäpäiväkodeille on yhteistä se, että ne ovat sitoutuneet pedagogiseen työskentelyyn, jossa merkityksellistä on luontosuhteen muodostaminen ja lujittaminen sekä lapsen oman mielikuvituksen rikastuttaminen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 108-109.)

Case Forest –pedagogiikka

Case Forest pedagogiikka perustuu ajatukseen oppimisesta luokkahuoneen ulkopuolella (Parikka-Nihti 2011, 52). Oppiminen lähiympäristössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa luo perustan Case Forest –pedagogiikalle. Taustalla on ajatus, että ei ole tärkeää opettaa, millainen maailma on tai miten asiat ovat, vaan opetetaan oikeasti pohtimaan, miten haluaisimme asioiden olevan ja millainen maailma pitäisi olla tulevaisuudessa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 104.) Opetusmallina toimii projektiperustainen ja ongelmalähtöinen oppiminen. Case Forest –pedagogiikka on lapsilähtöinen menetelmä, sillä oppiminen on aktiivinen prosessi, jossa opitaan kokeillen, tutkien ja havainnoiden. Case Forest –pedagogiikka saattaa hienosti yhteen lapsen tietovarannot ja erilaiset oppimisympäristöt. Menetelmä on kasvattajalle voimavara. Suomessa Case Forest -pedagogiikkaa on kehittänyt Jorma Enkenberg yhdessä METKA –työryhmän sekä Suomen metsäyhdistyksen kanssa. (Parikka-Nihti 2011, 52-54.)

4.3 Koulutukset tukevat luontosuhdetta varhaiskasvatuksessa

Lasten luistelukoulu

Lasten luistelukoulun tarkoituksena on opettaa lapsille luistelun perustaidot 4-5 –vuoden iässä. Luistelukoulun tavoitteena on antaa lasten harjoitella eteenpäin luistelua, kaarrostojen tekemistä, kääntymistä, jarruttamista ja takaperin luistelua. Luistelutaitojen lisäksi lapset oppivat huolehtimaan omista varusteistaan. Lisäksi lapset oppivat huolehtimaan toisistaan ja he oppivat tekemään yhteistyötä. Lapset oppivat kunnioittamaan jäätä. (Drougge 2007, 49.)

Lasten hiihtokoulu

Hiihtokoulut sisältävät sekä pitkälle hiihtämistä että mäenlaskua. Hiihtokoulu on tarkoitettu yli 5 –vuotiaille lapsille. Yleensä hiihtokoulu aloitetaan tavallisilla suksilla, jolloin tasapaino kehittyy. Hiihtokoulun tavoitteena on valmistaa lapsia kaikkiin hiihtämisen muotoihin, antaa lapsille mahdollisuus motoriseen harjoitteluun, hyödyntää lasten tarvetta olla yhdessä, ruokkia lasten kiinnostusta ulkoilmaelämää kohtaan, opettaa lapset ottamaan toiset huomioon, opettaa

lapset pukeutumaan säänmukaisiin varusteisiin ja opettaa lapset huolehtimaan omista varusteistansa. (Drougge 2007, 49.) Muumi –hiihtokoulu on Suomen ladun järjestämä vastaava koulutus, jossa lapset ovat jaettu ryhmiin (Muumiperhe, Muumipeikot, Nipsut ja Retkihemulit) taitotasonsa mukaan. Muumihihtokoulu on useamman kerran kokonaisuus, jossa käydään lapsilähtöisesti läpi hiihdon perusasioita ja tekniikoita. Hiihtokoulussa leikitään suksilla erilaisia hiihtoleikkejä ja liikutaan monipuolisesti (Suomen Ladun verkkosivut).

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lasten luontosuhteen muodostumista, kehittymistä ja toimintamalleja, joilla sitä voidaan tukea. Lisäksi tutkin, millainen vaikutus luontosuhteella on lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Kyselykaavakkeilla pyrin saamaan luotettavaa tietoa varhaiskasvatuksenopettajilta, kuinka he näkevät lasten luontosuhteen vaikuttavan lapsen kehitykseen ja, millaisia toimintamalleja heillä on käytössä vahvistaakseen lasten luontosuhdetta. Selittävinä tekijöinä tutkin luontosuhteen merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle, varhaiskasvatuksenopettajan merkitys luontosuhteen tukemisessa varhaiskasvatuksessa, erilaisia toimintamuotoja lapsen luontosuhteen muodostumiseen sekä yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä merkityksiä luontosuhteella on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta?
2. Miten varhaiskasvatuksenopettaja voi tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä?
3. Millaisia toimintamuotoja on käytössä lasten luontosuhteen tukemiselle?
4. Miten yhteiskunta mahdollistaa lapsen luontosuhteen kehittymistä?

Halusin selvittää luontosuhteen vaikutuksia lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Lisäksi halusin selvittää, kuinka paljon lastentarhaopettajat tukevat lasten positiivisen luontosuhteen muodostumista varhaiskasvatuksessa ja, millaisia toimintamuotoja he hyödyntävät. Tutkin erilaisia toimintamuotoja, joita on olemassa sekä tarjolla luontosuhteen vahvistamiseksi. Lopuksi tarkensin yhteiskunnan merkittävää roolia lasten luontosuhteen mahdollistamiseen varhaiskasvatuksessa. Uskoin, että saamillani tutkimustuloksilla on hyötyä lasten luontosuhteen tärkeyden ymmärtämisestä varhaiskasvatuksessa ja sen tulokset antaisivat lastentarhaopettajille motivaatiota panostaa lasten luontosuhteen muodostamiseen ja kehittymiseen.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen teko alkoi vuonna 2016 aloitetulla kirjallisuuskatselmuksella. Olin päättänyt jatkaa kandidaatintyöni aiheella ja laajentaa kirjallisuuskatselmuksen tutkimukseksi. Tämän tutkimuksen tutkimussuunnitelma syntyi syksyllä 2017. Teoreettinen viitekehys muodostui tutkimukseen 2017-2019. Tutkielma rajautui 2019 koskemaan vain Suomen ladulta saamaani listaa Suomen luontopainotteisista päiväkodeista, esikouluista sekä kerhoista. Keväällä 2020 keräsin aineiston Webropol- kyselyn avulla ja keväällä 2021 viimeistelin tutkimuksen.

Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvantitatiivinen survey-tutkimus. Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeilla kerättiin sähköisesti vastauksia ja vastaukset käsiteltiin myös sähköisesti hyödyntäen kyselyyn käytettyä Webropolia sekä Exceliä. Tutkimuskysymykset pohjautuivat täysin teoriaosassa esitettyihin aiempiin teorioihin, aiemmista tutkimuksista tehtyihin johtopäätöksiin sekä käsitteiden määrittelyyn. Tulosten kirjoittamisessa hyödynnetään taulukoita, jotka helpottavat tulosten analysointia. Aineiston analyysissä on hyödynnetty myös sisältöanalyysiä, jolloin tutkimuksessa on myös mixed methodsin piirteitä.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla. Kysely suoritettiin verkkokyselynä, Webropol –sovelluksen avulla. Tiedonhankintamuotona käytettiin, niin sanottua sekamuotoa, jossa yhdistyvät avoin kysely sekä suljettu kysely (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 134). Kyselykaavakkeessa esiintyi kolmea yleistä kysymystyyppiä, jotka olivat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin perustuva kysymystyyppi (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2015, 198-200). Verkkokyselyä suorittaessa ilmenee usein hankaluuksia löytää vastaanottajien nimiä sekä osoitteita. Lisäksi verkkokyselyssä joutuu yleensä karhuamaan vastauksia ja tämä tehdään yleensä kaksi kertaa. (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2015, 196.)

Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voi osallistua paljon henkilöitä, joilta voidaan kysyä monia asioita. Toisaalta ei voida olla varmoja siitä, kuinka vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen. Tutkimuksessa voi tapahtua väärinymmärryksiä kyselykaavakkeen kysymyksistä tai vastausvaihtoehdoista. Lisäksi vastauksissa voi tapahtua katoa, joka pitää myös huomioida. (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2015, 195.)

7 AINEISTO JA SEN KERUU

Tutkimusprosessini vaiheet ajoittuivat usean vuoden ajalle. Tämän tutkimuksen taustalla on aiemmin tekemäni kirjallisuuskatselmus: ”Luontosuhteen vaikutus lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta”. Tämä tutkimus toteutettiin Webropol –kyselyn avulla.

Tutkimusprosessin vaiheet:

- 2016 aineistoon perehtyminen, kirjallisuuskatselmus
- 2017 teoriaosan laajeneminen, kirjoittaminen alkoi
- 2018 teoriaosan kirjoittamista
- 2019 teoriaosa valmistui, kyselyn valmistelu
- 2020 tutkimusaineiston kerääminen
- 2021 viimeistely

Aineistoni on rajattu Suomen ladulta saamaani listaan Suomen luontopainotteisista päiväkodeista, esikouluista ja kerhoista. Aineiston rajausta oli haastavin osa tutkimuksessani. Luontopainotteisia päiväkoteja rajatessani olin yhteydessä Opetusalan ammattijärjestöön OAJ:n, opetushallituksen, varhaiskasvatuksen opettajaliiton VOL:n sekä Suomen latu ry:n kanssa. Rajausta tehdessäni selvisi, että luontopainotteisista päiväkodeista ja esiopetuksista ei ole selkeää listaa olemassa ja niiden tarkan lukumäärän määrittäminen on vaikeaa.

Tässä tutkimuksessa päädyin rajauksessa Suomen ladulta saamaani listaan, sillä lista oli riittävän suuri ja monipuolinen, sillä se sisälsi päiväkoteja, esikouluja ja erilaisia luontopainotteisia kerhoja. Lisäksi listassa oli annettu riittävät yhteystiedot, jotta pystyin selvittämään tarvitsemiani sähköpostiosoitteita päiväkotien ja luontopainotteisten kerhojen nimien perusteella internetistä.

Tässä tutkimuksessa rajasin myös toisen tutkimuskysymyksen: ”Miten varhaiskasvatuksenopettaja voi tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä?”, koskemaan vain varhaiskasvatuksenopettajia, vaikka alunperintarkoituksena oli hyödyntää kaikkien aikuisten vastauksia. Rajausta tapahtui siitä syystä, että

varhaiskasvatuksenopettajat ovat kuitenkin vastuussa toiminnan suunnittelusta ja tämä näkyi myös selkeästi heidän vastauksissaan. Lisäksi muiden aikuisten vastaukset olivat hyvin epämääräisiä ja se vahvisti vain minua rajaamaan ne pois. Varhaiskasvatuksenopettajien vastauksista löytyi selkeästi pedagogista perustelua ja pohdintaa vastausten taustalta, jota muiden aikuisten vastauksista ei löytynyt.

Keräsin aineistoa lasten luontosuhteen merkityksestä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta kyselykaavakkeiden avulla, joita lähetin yhteensä 50 kappaletta Webropolin avulla päiväkoteihin ja esikouluihin. (kts. LIITE 1.) Pyysin heitä levittämään kyselyäni aina omassa päiväkodissaan tai ryhmässään eteenpäin. Vastauksia sain 38 kappaletta. Lähetin kolme kertaa muistutusviestin niille, joilta vastaus vielä uupui. Vastauskato jäi lopulta aika pieneksi. Kyselyyn vastanneet työskentelivät aina alle kolmivuotiaiden ryhmästä esiopetukseen.

7.1 Analyysimenetelmät

Lähdin keräämään vastauksia teemoittamalla vastaukset tutkimuskysymysteni mukaan mieleisiin teemoihin. Kysymyslomakkeen pohjaa luodessa olin jo tehnyt teemoittelua, missä järjestyksessä kysymykset etenivät. (Kts. Liite 1).

Kyselykaavakkeen teemarunko:

1. Perustiedot
2. Luontosuhteen merkitys kokonaisvaltaiselle kehitykselle
3. Aikuisen keinot tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä
4. Luontosuhteen kehittäminen erilaisissa toimintaympäristöissä

7.2 Aineiston analyysi

Aineisto tulee esikäsitellä ennen kuin siitä pääsee tekemään päätelmiä. Ensimmäisenä tehtävänä on tarkistaa saadut tiedot sen varalta ovatko tiedot puutteellisia tai sisältävätkö ne virheellisyyksiä. Tämän perusteella tutkitaan,

pitääkö jokin saatu lomake hylätä tutkimuksesta. Toisena vaiheena on tietojen täydentäminen. Verkkokyselyssä se tarkoittaa vastausten karhuamista. Kolmantena vaiheena on aineiston järjestäminen analyysijä ja tiedon tallentamista varten. (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2015, 221-222.)

Analysoidessani aineistoa kävin ensin jokaisen vastauslomakkeen läpi ja katsoin, että kyselyyn oli vastattu asiallisesti ja kaikkiin kohtiin oli annettu asianmukainen vastaus. En joutunut hylkäämään yhtään vastausta kyselystäni. Lähetin muutamia muistutus viestejä vastauksien saamiseksi ja karhusin vastauksia myös. Olin joustava palautusten suhteen ja pidensin vastausaikaa, sillä osa vastaajista oli minuun yhteydessä ja toivoi tätä, että he ehtivät työkiireiltään osallistumaan vielä kyselyyn. Seurasin Webropolia ja järjestelin siellä saamiani vastauksia, jolloin myös suodatin vastauksia aina tutkimukseni kannalta oleellisiin osiin.

Tutkimus, jossa aineisto on kerätty asteikkomittareilla ja strukturoiduilla lomakkeilla, niin aineiston analyysi tehdään sen jälkeen kuin aineisto on kerätty sekä järjestetty (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2015, 223). Kvantifiointi perustuu teoriaan pohjautuviin tutkimuskysymyksiin, sekä niitä täsmentäviin lomakekysymyksiin (Kananen 2014, 42). Saatua kaikki vastaukset tutkin Webropolia ja tein asteikkomittareilla kerätyistä aineistoista taulukot, jotka kuvaavat paremmin tutkittua asiaa. Muutin vastaukset prosentiosuuksiksi, jotta ne kuvaavat paremmin osuutta koko tutkittavana olevasta määrästä. Käytin myös erikseen muuta aineistostani saamia tuloksia asteikkomittarien tukena, jotta asia tulee ymmärrettäväksi lukijalle paremmin.

Sisältöanalyysia käytetään laadullisessa tutkimuksessa, kun saadulla tiedolla ratkaistaan tutkimusongelma. (Kananen 2014, 42). Luettuani kaikki avokysymyksiä vastaukset tein niistä Excel-tilukon ja sen avulla tutkin, kuinka monessa vastauksessa oli samaa asiaa. Tutkimukseeni valikoitui ne asiat, joita oli eniten mainittu avovastauksissa.

8. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset ovat esitetty tutkimusongelmien mukaisessa järjestyksessä. Tulosten yhteydessä on kerrottu, kuinka monessa kyselylomakkeen vastauksessa asia on mainittu (esim. 22/38). Vastaukset eivät kerro siis välttämättä kaikkien vastanneiden tilannetta, vaan sen monessako kyselykaavakkeessa asia mainittiin. Kyselylomakkeeseen vastanneet ovat numeroitu vastausjärjestyksessä 1-38 (esim. V1). Tuloksien tueksi esitän suoria lainauksia vastauslomakkeista. Käytän myös taulukoita tuloksien esittämisessä.

Vastanneet henkilöt työskentelivät päiväkodeissa (27/38), metsäpainotteisissa päiväkodeissa (1/38), koulun yhteydessä olevassa esiopetuksessa (3/38), päiväkodin yhteydessä olevassa esiopetuksessa (2/38), metsäpainotteisessa esiopetuksessa (1/38), Luonnossa kotonaan päiväkodissa (1/38), luontokerhossa (1/38), päiväkodin integroidussa erityisryhmässä (1/38) tai ulkokerhoissa (1/38). Enemmistö vastaajista on toiminut alalla jo pitkään, yli kymmenen vuotta (30/38).

8.1 Luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta

Kaikki vastanneet (38/38) näkivät luonnon tärkeänä oppimisympäristönä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Monissa perusteluissa sille, ”Miksi luonto on tärkeä oppimisympäristö?”, nousi esille motoriikan paraneminen, lapsien rauhoittuminen sekä monipuolinen oppimisympäristö. Ensimmäisessä esimerkissä tulee esille motoriikan paraneminen. Lisäksi on esimerkki, jossa tulee esille, että lapsi liikkuu luonnossa enemmän.

” Luonnossa liikkuminen vahvistaa monin tavoin motorisia taitoja, havainnointitaitoja, tuo mielihyvää, kasvattaa ymmärtämään ihmistä osana luontoa, opettaa lähiympäristössä olevista asioista, luo lapselle luontosuhdetta.” (V5).

”Terveysvaikutteet, raitis ilma, opitaan samalla kunnioittamaan luontoa, enemmän tilaa liikkua ja toimia verraten sisätiloihin monesti. Liikutaan enemmän.” (V18)

Seuraavat esimerkit korostavat luonnon rauhoittavaa vaikutusta lapselle. Luonnossa oleminen, toimiminen ja liikkuminen luovat myös lapsille kunnioitusta luontoa kohtaan ja vähentävät lasten välisiä ristiriitoja.

”Lapsi oppii kunnioittamaan ympäristöään ja oppii pitämään luonnosta ja ympäristöstään huolta. Luonto rauhoittaa lapsia ja siellä liikkuminen on kokonaisvaltaista. Erillisiä leluja ei tarvita.” (V10).

”Luonnolla on rauhoittava vaikutus niin lapsiin kuin aikuisiinkin. Todistetusti luonnossa syntyy myös vähemmän ristiriitoja lasten välille. Usein lapset ovat myös vastaanottavaisempia uusille asioille.” (V22).

Seuraavat esimerkit tuovat esille, kuinka monipuolinen ja hyödyllinen oppimisympäristö luonto on lasten näkökulmasta. Oppimisympäristönä luonto antaa lapsille paljon havainnoitavaa ja tukee lasten luontaista halua tutkia sekä toimia ympäristössään.

”Luonnossa meillä on käytettävissä valmis, ilmainen, alati muuttuva ja koko ajan uutta ihmeellistä tarjoava oppimisympäristö. Metsä on leikkipaikkana oiva mielikuvituksen kehittymiseen, metsässä voi kokea aitoja tunteita, liikunnallisesti se on motivoiva, draamaan on valmis näyttämö ja rekvisiitta, matematiikkaan on erilaisia välineitä jne.” (V17)

”Luonto mahdollistaa paljon eikä rajaa mitään pois. Kaikki esiopsin mukainen toiminta voidaan toteuttaa luonnossa ja luonto itsessään houkuttaa lasta liikkumaan, leikkimään ja tutkimaan luontoa.” (V25).

”Luonto on monipuolinen ja lasta kiinnostava oppimisympäristö, joka kannustaa lasta omien havaintojen tekoon vuodenaikojen vaihtelun mukaan ja tukee lapsilähtöisyyttä, toiminnallista oppimista ja kehkeytyvää opetussuunnitelmaa. Luonnossa on kaikki mahdollisuudet kokonaisvaltaiselle oppimiselle.” (V31).

Positiivisella luontosuhteella nähtiin olevan paljon hyviä vaikutuksia lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Vähiten luontosuhteella nähtiin vaikutuksia olevan lapsen tunnetaitoihin ja sosiaalisiin taitoihin. Eniten sen taas nähtiin vaikuttavan lapsen motoriikan paranemiseen. Taulukkoon on merkattu vastanneiden henkilöiden määrä sekä sitä vastaava prosenttiosuuden määrä kaikista vastanneista. (Kts. TAULUKKO 1.)

TAULUKKO 1. Positiivinen luontosuhde vaikuttaa lapsella

	vaikuttaa vähän	en osaa sanoa	vaikuttaa jonkin verran	Vaikuttaa
mielikuvituksen kehittyminen			2 5%	36 95%
eläytymiskyvyn lisääntyminen		1 3%	10 26%	27 71%
lapsen motoriikan paraneminen				38 100%
keskittymiskyvyn paraneminen		1 3%	6 16%	31 81%
luovuuden lisääntyminen			3 8%	35 92%
joustavien leikkien lisääntyminen	1 3%	1 3%	5 13%	31 81%
terveyteen vaikuttaminen		1 3%	2 5%	35 92%
lihasten vahvistuminen			2 5%	36 95%
notkeuden lisääntyminen		2 5%	5 13%	31 82%
tasapainon paraneminen			1 3%	37 97%
koordinaatiokyvyn paraneminen				38 100%
sosiaalisiiin taitoihin vaikuttaminen	2 5%	2 5%	5 13%	29 77%
empatiataitoihin vaikuttaminen	1 3%	2 5%	4 11%	31 81%
oppimismotivaatioon vaikuttaminen		1 3%	10 26%	27 71%
syy-seuraussuhteiden hahmottamiseen		3 8%	6 16%	29 76%

8.2 Varhaiskasvatuksenopettajan keinoja tukea lapsen luontosuhteen kehittymistä

Tulokset on rajattu koskemaan vain varhaiskasvatuksen opettajien vastauksia, jolloin vastauksia saatiin 27 kappaletta. Taulukossa 2, on kerrottu vastanneiden määrä ja sitä vastaava prosenttiosuus. Enemmistö vastanneista (62.97%) haluaisi lisätä luontokasvatuksen määrää ryhmässään. Varhaiskasvatuksen opettajien mielipiteissä esiintyi hieman eriävyyttä, puhuttaessa luontokasvatuksen toteuttamisen työläydestä. Kaikki varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät luontokasvatuksessa aikaa myös vapaaseen leikkiin. (Kts. TAULUKKO 2).

TAULUKKO 2. Vastaajien mielipiteitä luontokasvatuksen toteuttamisesta.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Toteutan mielelläni luontokasvatusta	20 74%	6 22%		1 4%	
Luonnossa voi toteuttaa lähes kaiken saman toiminnan kuin sisällä	12 44%	14 52%		1 4%	
Mielestäni luontokasvatuksen toteuttaminen on työlämpää kuin toiminnan toteuttaminen sisällä	1 4%	6 22%		13 48%	7 26%
Ryhmäni käyttää luontokasvatuksen aikana aikaa myös vapaaseen leikkiin	27 100%				

Varhaiskasvatuksenopettajista suurin osa on yhdistänyt pienryhmäpedagogiikkaa luontokasvatukseen 70.37% (19/27). Vastauksista kävi esille, miten pienryhmäpedagogiikkaa oli toteutettu käytännössä ryhmissä. Ensimmäisissä esimerkeissä huomioidaan luontoon siirryttäessä turvallisuus, jolloin usein liikutaan ensin yhdessä isossa ryhmässä ja jakaudutaan paikan päällä pienryhmiin.

”Kuljemme retkille koko ryhmänä turvallisuuden vuoksi, mutta itse kohteessa jakaudumme 3:een eri ryhmään.” (V4).

”Vaikka luontoon mennään isommalla porukalla, voidaan jakautua pienempiin ryhmiin erilaisia projekteja varten. Myöskin lasten spontaani jakautuminen pienempiin ryhmiin omia leikkejä varten on pienryhmätoimintaa.” (V7).

Seuraavissa esimerkeissä tulee selkeästi esille vastanneiden mielipiteet pienryhmätoiminnan positiivisista puolista. Lisäksi käy ilmi, miten pienryhmässä pystyy toteuttamaan toimintaa esimerkiksi luonnossa. Myös lasten väliset taso- ja kehityserot ovat helpommin huomioitavissa, kun suuressa ryhmässä.

”Jokainen pienryhmä on esimerkiksi saanut valita itse retkikohteen lähiympäristössä tai pienryhmässä jokainen lapsi on vuorollaan ollut matkanjohtajana ja valinnut reitin luonnossa. Pienryhmissä on kuvattu ipadeilla luontoretkellä kasveja ja tutkittu niitä päiväkodilla lisää.” (V10).

”Lapsille voi helpostikin tulla erilaisia aiheita esille luonnossa, joten pienryhmien kanssa voidaan lähteä täysin erilaisiin ”luontoprojekteihin”.” (V16).

”Toimimme paljon 3-5 lapsen ryhmissä. Pienessä ryhmässä ”kaikki” on helpompaa toteuttaa kuin suuressa ryhmässä. Voi huomioida esim. motoriset kehitystasot paremmin.” (V19).

Varhaiskasvatuksenopettajat kokivat myös muutamia haasteita luontokasvatuksen toteuttamisessa ryhmässä. Haasteista selkeimmin esille nousi henkilökunnan määrä ryhmässä sekä matkan pituus metsään. Henkilökunnan määrällä oli myös selkeä yhteys luontokasvatuksen peruuttamiseen. Niissä ryhmissä, joissa luontokasvatusta on peruutettu, niin (11/12) mainittiin syyksi henkilökunnan määrä.

”Toimin yksin ainoana aikuisena eskarissa. Metsään on yli kilometrin matka, pitää sopia toisen ryhmän kanssa retkistä. Hyödynnämme kyllä pihaa ja lähialueita.”(V23).

”Turvallisuus. Paljon lapsia, joilla tuen/erityisen tuen tarvetta.”(V24).

”Metsään on pitkä matka, sinne ei voi mennä pienryhmittäin. Muuta luontoa löytyy toki päiväkodin ympäriltä, mutta se on turvallisuus syistä vaikeampaa hyödyntää.”(V27).

8.3 Toimintamuotoja lasten luontosuhteen tukemiselle

Tuloksista selvisi, että Metsämörri –toiminta on tunnetuin ja sitä toteutetaan eniten käytännössä. Toiseksi tunnetuin on lasten luistelukoulu. Kolmanneksi eniten toteutetaan lasten hiihtokoulua sekä metsäpedagogiikkaa. Kaikkein huonointen toimintamuodoista tunnetaan ”Forest school Approach”, ”Case Forest –pedagogiikka” ja ”I ur och skur” menetelmät. (Kts. Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. Vastaajien mukaan luontosuhteeseen liittyvät suuntaukset ja toimintamuodot.

	Tunnen erittäin hyvin ja olen toteuttanut toimintaa	Tunnen hyvin	Olen lukenut asiasta	Olen kuullut asiasta	En tunne lainkaan
Metsämörri – toiminta	14 37%	10 26%	7 18%	6 16%	1 3%
Luonnossa kotonaan – toiminta	5 13%	6 16%	10 26%	6 16%	11 29%
Lasten luistelukoulu	7 18%	10 26%	8 21%	4 11%	9 24%
Lasten hiihtokoulu	6 16%	13 34%	8 21%	5 13%	6 16%
Metsäpedagogiikka	6 16%	8 21%	10 26%	6 16%	8 21%
I ur och skur	0 0%	1 3%	6 16%	2 5%	29 76%
Case Forest – pedagogiikka	3 8%	1 3%	4 10%	1 3%	29 76%
Metsäpäiväkodit	3 8%	8 21%	18 47%	2 5%	7 19%
Forest School Approach	0 0%	0 0%	2 5%	4 11%	32 84%

Suurin osa vastanneista (23/38) kaipaa lisätietoa luontokasvatuksen suuntauksista ja toimintamuodoista. Vastauksista nousi esille, että kaivataan valmiita vinkkejä ja toimintatapoja, joita luonnossa voisi toteuttaa.

” Yleisesti ottaen eri toiminnasta, mitä luonnossa voi järjestää.” (V8).

”Kyllähän tuo yllä mainittu Luonnossa kotonaan toiminta ainakin kiinnostaisi ja miksei muutkin, mistä en vielä tiedä.” (V10)

”Lähinnä kokemuksia ja toteuttamistapoja.” (V15).

”Valmiiksi suunnitellut retkikokonaisuudet, jonkun aihepiirin ympärillä. Nukketeatteria ja tarinoita olen esittänyt metsässä lapsille, luupit on usein mukana, mutta kaikki mukavat tehtävät metsässä kiinnostavat.” (V19)

”Vinkkejä toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Välillä on hyvä kuulla mitä muut ovat tehneet ja sitä kautta arvioida omaa toimintaa.” (V22).

8.4 Yhteiskunta mahdollistaa lapsen luontosuhteen kehittymistä

Kaikki vastaajista (38/38) olivat sitä mieltä, että päiväkodin tai koulun lähiympäristö tarjoaa hyvät mahdollisuudet luontokasvatukseen toteuttamiseen. Täysin samaa mieltä oli (27/38) suurin osa ja loput olivat jokseenkin samaa mieltä (11/38). Tästä huolimatta suurin osa vastaajista (24/38) haluaisi muuttaa jotain päiväkotinsa tai koulunsa pihalta. Monissa vastauksissa (18/24) nousi suoraan esille, että haluttaisiin lisätä luontoa ja istutuksia pihalle.

”Lisää kasveja ja mahdollisuuksia tutkimiseen jo pihapiirissä. Turha puistomaisuus pois.” (V5).

”Enemmän luontoa pihalle, nyt piha on lähinnä täynnä rakennettuja telineitä ja keinuja.” (V10).

”Ajattele jos olisi metsä, vau se olisi ihana.” (V11).

”Olisi mukavaa, jos pihassa olisi maasto vaihtelevampaa, enemmän puita ja vaikka marjapuskia tarkasti suunnitelluissa paikoissa.” (V19).

Enemmistö vastaajista työskenteli tällä hetkellä kaupungissa (23/38). Tästä huolimatta valtaosa vierailee retkillä enemmän metsässä kuin puistoissa (33/38). Kaikki vastaajat (38/38) näkevät luonnon tärkeänä oppimisympäristönä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Turvallisuuden tunteen luomiseksi lapselle, valtaosa vastaajista vierailee säännöllisesti samassa paikassa luontokasvatuksessa (33/38).

Luontokasvatukseen liittyvän koulutuksen saaminen henkilökunnassa on jakautunut aika tasan. Hieman enemmän henkilökuntaa on saanut koulutusta (23/38), kun ei ole saanut minkään laista koulutusta luontokasvatuksesta (15/38). Valtaosan koulutuksista, joita henkilökunta on saanut, on pitänyt Suomen Latu ry (11/23). Muita mainittuja koulutuksen pitäjiä olivat Luonnossa kotonaan

yhdistys, kaupungit, oppilaitokset, luontokoulut sekä Sykli. Metsämörri – koulutusta tai siihen tutustumista on eniten saanut henkilökunta (15/23).

9. LOPUKSI

9.1 Pohdinta

Luontosuhteella on jo pitkät perinteet Suomessa. Suomessa on pitkä metsähistoria ja siihen nivoutuvat perinteet. Nykypäivän suomalaisille luontosuhde ilmenee yleensä niin, että luonnosta mennään hakemaan eriasioita, riistaa, sieniä, marjoja, puuta tai kalaa, etsimään hiljaisuutta ja rauhoittumaan, kuntoilemaan tai ihan vain olemaan. Nuoremmille ja lapsille luonto on nykypäivänä enenevässä määrin paikka, jossa virkistytään ja koetaan elämyksiä. Lapset ja nuoret näkevät luonnon enää harvemmin pääasiallisena toimeentulon lähteenä tai työpaikkana (Laure'n 2013, 153). Luontosuhteen muodostuminen on nykyaikanakin tärkeää ja aikuisilla on lasten luontosuhteen kehityksen kannalta merkittävä rooli. Aikuisten tulee tarjota lapsille paljon erilaisia kokemuksia ja elämyksiä luonnosta ja kannustaa lapsia viettämään oikeasti aikaa luonnossa.

Luontosuhde ja sen rakentuminen muuttavat nykyaikana paljon muotoaan ja saa vaikutteita erilaisista paikoista, kuin ennen vanhaa. Tällaisia paikkoja, joista vaikutteita mielikuvamaailmaamme muodostuu ovat esimerkiksi kirjallisuus, elokuvat, uutisointi, mainokset sekä mediassa käytävät keskustelut (Laure'n 2013, 153). Parhaiten lasten luontosuhde rakentuu kuitenkin yhä menemällä itse luontoon. Suomalaisissa päiväkodeissa ja luontoaiheisissa kerhoissa tämä asia on kuitenkin hyvällä mallilla ja lapsille tarjotaan paljon mahdollisuuksia kokea elämyksiä luonnossa.

Pienten lasten luontosuhteen rakentumisen ja ympäristökasvatuksen lähtökohtana on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä (Parikka-Nihti 2014, 28). Kaikki tutkimukseen vastanneet aikuiset näkivät luonnon tärkeänä osana lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta ja tukivat näin tätä ajatusta. Luontosuhteen nähtiin vaikuttavan eniten lasten motoristen taitojen kehittymiseen ja paranemiseen, kun taas vähiten sen nähtiin olevan vaikutuksissa lasten tunnetaitoihin sekä sosiaalisiin taitoihin. Tämä on ihan

ymmärrettävä näkemys, kun luontoa ajatellaan usein paikkana, jossa liikumme ja vietämme aikaa. Luonnolla on kuitenkin myös paljon muita merkityksiä lapselle, mutta niiden huomaaminen vaatii jo ajattelemista sekä perehtymistä asiaan. On tutkittu, että aistikokemuksilla ympäristöstä ja luonnosta on suora yhteys tunnemaailmaan (Parikka-Nihti 2014, 67). Luontokasvatusta toteutettiin kaikissa päiväkodeissa ja luontopainotteisissa kerhoissa jollakin tavalla.

Tutkimukseen vastanneista varhaiskasvatuksenopettajista enemmistö halusi lisätä luontokasvatuksen määrää ryhmässään. Vanhat tavat ja tottumukset vaikuttavat tähän asiaan varmasti. Vanhojen rutiinien muuttaminen vaatii aina työtä ja eri osaamisalueiden integrointia keskenään. Tämä vaatii aluksi enemmän paneutumista ja luovuutta suunnitteluun. Luonnossa pystyy hyvin toteuttamaan monia eri oppiaineita, esimerkiksi matikkaa (muun muassa vertailemalla keppien pituuksia tai laskemalla käpyjä) ja liikuntaa pystyy toteuttamaan monella eri tavalla (muun muassa pelaamalla hippaa tai tekemällä esteratoja). Luontokasvatuksen toteuttamisen työläys jakoikin selkeästi varhaiskasvatuksenopettajien mielipiteitä. Tähän vaikuttaa varmasti myös tiimin yhteistyö ja lapsiryhmän ikä suuresti. Haasteita luontokasvatuksen toteuttamiselle nähtiin myös. Haasteista eniten esille nousi henkilökunnan määrä ryhmässä. Sijaisten saaminen on välillä vaikeaa, jolloin retkille lähteminen saattaa olla jo turvallisuusriski. Luontokasvatusta ei kuitenkaan aina tarvitse toteuttaa metsässä, vaan sitä voi toteuttaa jo ihan päiväkodin pihalla esimerkiksi tutkimalla ja tekemällä luontoon liittyviä havaintoja päiväkodin pihalta.

Kaikki tutkimukseen vastanneet varhaiskasvatuksenopettajat antavat lapsille aina luonnossa aikaa vapaaseen leikkiin. Tämä on hyvä asia, sillä lapset saavat tehdä tällöin itse havaintoja rauhassa ympäristöstään ja kehittää mielikuvitustaan leikeissä, jotka antavat myös uusia elämyksiä luonnossa. Suurin osa varhaiskasvatuksenopettajista on myös yhdistänyt pienryhmäpedagogiikan luontokasvatukseen. Pienryhmäpedagogiikan toteuttamiseen oli monia erilaisia toimintatapoja, vähän päiväkodin sijainnista riippuen. Pienryhmätoimintaa toteutettiin niin, että ensin liikuttiin yhtenä ryhmänä metsään ja jakauduttiin siellä pienryhmiin tai sitten menttiin pienissä ryhmissä vuorollaan metsään.

Pienryhmätoiminta on tärkeää lapsen luontosuhteen kehittymisen kannalta, sillä aikuisella on tällöin enemmän aikaa jokaiselle lapselle ja hän voi todella olla läsnä tilanteessa. Lapsilta tulee paljon hyviä oivalluksia luonnossa ja heille herää hyviä kysymyksiä, joita on mukavampi käsitellä pienissä ryhmissä. Lisäksi toiminta pysyy paremmin lapsilähtöisempänä, kuin kaikki lapset tulee tällöin paremmin huomioitua ja pääsevät helpommin ilmaisemaan itseään niin, että tulevat kuulluiksi.

Tutkimukseen vastanneista suurin osa kaipaisi lisätietoa erilaisista luontokasvatukseen liittyvistä suuntauksista ja toimintamuodoista. Erilaisia suuntauksia ja toimintamuotoja on todella paljon tarjolla, mutta niiden markkinointi on lopulta aika pientä. Niistä löytyy tietoa, kun sitä etsii, mutta olisi hienoa, jos niistä kehitettäisiin esimerkiksi mainoslehtisiä varhaiskasvatuksenopettajille, johon olisi kerätty näitä suuntauksia ja toimintamuotoja enemmänkin yhteen. Opettajan oma asenne ja halu kehittyä luontokasvattajana on suuressa roolissa myös luontoon liittyvien koulutusten käymisessä.

Tämän tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksenopettajat ja luontoaiheisissa kerhoissa työskentelevät aikuiset näkivät luontokasvatuksen tärkeänä osana lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta ja ymmärsivät aikuisen roolin luontosuhteen muodostumisen mahdollistajana. Pienryhmätoiminta nähtiin hyvänä ja toimivana tapana työskennellä luonnossa. Erilaisista toimintamuodoista ja suuntauksista haluttaisiin saada lisätietoa ja etenkin käytännönläheisiä vinkkejä. Saadut tulokset vastasivat hyvin asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tekivät tutkimuksesta onnistuneen.

Tutkimuksestani saadut tulokset osoittavat, että luontosuhteella on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Luontosuhde vaikuttaa, jopa sellaisiin osa-alueisiin lapsella, joita ei osaisi ajatella ilman asiaan perehtymistä. Toivon, että tutkimukseeni vastanneet aikuiset alkoivat pohtia luontosuhteen merkityksiä ja pyrkisivät oikeasti toimimaan niin, että lapsilla olisi säännöllisesti luontokasvatusta. Tutkimuksen vastaukset vastasivat hyvin

tutkimuskysymyksiin, joten ne olivat mielestäni hyvin aseteltu ja riittävän ytimekkäät.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymys neljä: Miten yhteiskunta mahdollistaa lasten luontosuhteen kehittymistä?”, jäi kuitenkin aika suppeaksi ja pinnalliseksi. Vastauksista sain vähän suuntaa, millaisia ajatuksia se herättää, mutta syvälliseen pohdintaan ja tutkimukseen niiden avulla en päässyt. Tämä on sellainen kysymys, jota kannattaisi tutkia ehkä, jopa vähän eri tahoilta, jotka voivat todella vaikuttaa tähän asiaan. Tämä on kuitenkin hyvä jatkotutkimusmahdollisuus minun tutkimukselleni.

9.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Jatkotutkimukseksi tutkimukseni pohjalta olisi kiinnostavaa tietää, millaisia tuloksia olisin saanut, jos tutkimuksessa olisi ollut mukana myös havainnointia. Olisiko havainnointi esimerkiksi vaikuttanut annettuihin vastauksiin. Havainnointi toisi varmasti lisää syvyyttä tutkimukseen.

Huomasin omassa tutkimuksessani, että osa vastaajista oli pohtinut ja panostanut oikein ajan kanssa vastauksiinsa, kun taas osa oli vastannut nopeasti sekä niukkasanaisesti. Olisi mielenkiintoista tutkia samaa joukkoa uudestaan, kun he ovat saaneet tietoa luontopainotteisista menetelmistä sekä toimintamuodoista ja saaneet niistä itse kokemuksia. Omien kokemusten myötä opettajien voisi olla helpompi nähdä luontosuhteen todellinen merkitys lapsen kokonaisvaltaisenkehityksen kannalta.

Olisi myös kiinnostavaa havainnoida aikuisia toteuttamassa pienryhmäpedagogiikka ja nähdä, kuinka he toimivat oikeasti luonnossa lasten kanssa. Lapsilta olisi myös hieno kuulla, että kuinka suuren vaikutuksen he näkevät aikuisilla olevan heidän luontosuhteen muodostumisensa kannalta. Lisäksi olisi hieno kuulla lapsilta, miten luonto ja ympäristö vaikuttavat heihin sekä viihtyvätkö he luonnossa.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymys neljä: ”Miten yhteiskunta mahdollistaa lapsen luontosuhteen kehittymistä?”, jäi aika suppeaksi. Tähän tutkimuskysymykseen tuli lyhyimpiä vastauksia ja tätä voisikin olla hyvä tutkia haastatteleamalla monia eri osapuolia. Se olisi mielenkiintoinen aihe, jota olisi hyvä tutkia lisää.

9.3 Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa etiikka ja luotettavuus on otettu huomioon monella eri tavalla. Tutkimuksessa on korostettu vastaamisen vapaaehtoisuutta ja vastaajien pysymistä nimettöminä. Luotettavuutta lisäsi selkeä rajaus.

Tutkimuksessa on kunnioitettava ihmisarvoa. Ihmisarvon mukaan on väärin loukata tutkittavaa riippumatta tutkimuksen tarkoituksista tai aiheuttaa vahinkoa tutkittaville. (Eskola & Suoranta 2014, 56.) Yksilöihin kohdistuvassa tutkimuksessa kaikilla, jotka osallistuvat tutkimukseen on oikeus pysyä nimettömänä tai anonyyminä (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 47). Tutkimukseeni vastattiin sähköpostilla Webropol -linkin kautta. Nimiä ei käytetty kuitenkaan itse tutkimuksessa mitenkään, vaan ne auttoivat minua näkemään, kuka on vastannut jo kyselyyn. Tutkimuksen valmistuttua kaikkien tutkimukseen vastanneiden sähköpostiosoitteetkin poistetaan tutkijan koneelta salasanoilla suojatusta paikasta. Koko tutkimuksen ajan on pidetty erityisen hyvä huoli, ettei kukaan ulkopuolinen pääse sähköpostiosoitteisiin käsiksi, sillä ne on suojattu useamman eri salasanan taakse.

Tutkittaville pitää korostaa vastaamisen vapaaehtoisuutta ja antaa riittävästi informaatiota tutkimuksen tavoitteesta sekä luonteesta. Tietojen käsittelyssä pitää muistaa anonymiteetti ja luottamuksellisuus. (Eskola & Suoranta 2014, 57.) Tutkimuksen alussa olin kirjoittanut lyhyen tiivistelmän, mitä tutkimukseni koski ja mihin tutkimuksesta saatuja tuloksia käytettäisiin. Alussa kerroin vapaaehtoisesta vastaamisesta ja lisäksi mainitsin arvioidun vastausajan, jotta vastaaja tietää, kuinka paljon aikaa vastaaminen häneltä vie. Koko aineiston

keruuajan olin puhelimen ja sähköpostiyhteyden päässä vastaajista ja he saivat esittää lisäkysymyksiä tarvittaessa.

Luotettavuutta tutkimukseeni lisäsi myös se, että sain Suomen ladulta listan, jossa mainittiin vain sellaiset luontopainotteiset päiväkodit, esikoulut ja kerhot, jotka ovat olleet yhteistyössä Suomen ladun kanssa. Näiden tiedot löytyvät Suomen ladun rekisteristä. Tämän vuoksi tiedän, että heillä on hieman ainakin taustatietoa luontoon liittyvistä asioista.

Tutkimuksen aikana saadun tiedon tulee olla aina luottamuksellista. Tutkimuksen kirjoittajan tulee olla rehellinen itselleen ja lukijoilleen, johon liittyy se, ettei tuloksia saa kaunistella tai muuttaa. (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 48-49.) Tutkimustuloksista saadut vastaukset on kirjoitettu luotettavasti tekstiin. Aineisto esimerkeistä ei ole poistettu mitään sanoja, vaan ne on kirjoitettu niillä sanoilla, miten vastaukset on annettu.

Tutkimukseni luotettavuutta heikentää aineiston pinnallisuus. Ei ole varmuutta siitä, kuinka tosissaan vastaajat ovat vastanneet ja, miten he ovat suhtautuneet kysymyksiin. Ei ole todellista varmuutta, kuinka onnistuneet annetut vastausvaihtoehdot todellisuudessa olivat ja aiheutuiko näistä mahdollisesti väärinymmärryksiä. Ei voi olla varma, kuinka paljon vastanneilla oli pohjatietoa asiasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 195.)

Tutkimustani ei voi yleistää koskemaan kaikkia luontopainotteisia päiväkoteja ja kerhoja Suomessa. Sain kuitenkin kartoitettua suhteellisen pienellä otoksella hieman tilannetta Suomessa tällä hetkellä ja sitä, minkälaisia ajatuksia varhaiskasvatuksenopettajilla saattaa olla mahdollisesti luontokasvatuksesta sekä sen vaikutuksista lapsen kokonaisvaltaisenkehityksen kannalta.

LÄHTEET

Cantell, h. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Drougge, S. 2007. Leikeistä ja seikkailuista luontosuhteeseen. Joutseno: Grafimill.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Hellström, M. 2008. Sata sanaa opetuksesta. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Heyd, T. 2007. Encountering nature. Toward an environmental culture. Milton Park: Abingdon.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Juuti, K. 2016. Ympäristöoppia opettamaan. Juva: Bookwell Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Karhunkorva, R. Metsä on paras. Näköaloja lasten metsäsuhteeseen. Tampere: Hermes Oy. Viitattu 7.10.2018. <https://issuu.com/vuosilusto/docs/vuosilusto11>

Knight, S. 2009. Forest School and outdoor learning in the early years. Great Britain: MPG Printgroup.

Kokkonen, A. 2013 (toim.) Yhteinen käsitys. Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Helsinki: Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus. Viitattu 7.10.2018
http://www.yhteinenkasitys.fi/sites/prod.yhteinenkasitys.fi/files/yhteinen_kasitys_web.pdf.

Kyttä, M. & Horelli, L. 2002. Lasten kehitystä tukeva ympäristö. Teoksessa Karvinen, J. & Norra, J. (toim.) Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Laure'n, K. 2013. Perinteet ja ympäristö. Teoksessa Toivanen, P. (toim.) Kestävä kasvatus. Helsinki: Erweko Oy.

Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E. & Sorvari, S. 2011. Ihminen ja ympäristö. Tampere: Tammerprint.Oy.

Niemi, S. 2013. Luonto ja kulttuuri. Teoksessa Toivanen, P. (toim.) Kestävä kasvatus. Helsinki: Erweko Oy.

Nikkinen, I. 2001. Metsämörri. Nurmijärvi: Kirjakas ky.

Oksanen, M. 2012. Ympäristöetiikan perusteet. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Lastenkeskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rosa, C., Profice, C. & Collado, S. 2018. Nature experiences and adults' self-reported pro-environmental behaviors: the role of connectedness to nature and childhood nature experiences. *Frontiers in psychology* 9 1055-1055.

Sahi, V. 2015. *Koulumetsäopas*. Helsinki: Aleksipaino Group Oy/Trio-Offset.

Sinikka, O. & Rikkinen, H. 1995.(toim) *Opettaja Ympäristökasvattajana*. Porvoo: WSOY. (Eettinen ja systeemiteoreettinen näkökulma päivähoidon ympäristökasvatukseen)

Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2009. *Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet*. Turku: Uniprint.

Szczepanski, A. 2008. Uterummet- ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. Teoksessa L.O. Dahlgren, S. Sjölander, J.P. Strid & A. Szczepanski (toim.) *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur. Viitattu 17.6.2018.

Tuormaa, M. 2016. *Takapihalta alkaa seikkailu*. Porvoo: Bookwell Oy.

Tyrväinen, L., Kurttila, M., Sievänen, T. & Tuulentie, S. 2014. *Hyvinvointia metsästä*. Tallinna: MeediaZone OÜ.

Vilen, M., Vinhunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. *Lapsuus erityinen elämänvaihe*. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Wilson, Ruth. 2012. *Nature and young children. Encouraging creative play and learning in natural environments*. New York: Routledge.

Internet -lähteet:

Suomen ladun verkkosivut. Viitattu 31.7.2018
<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta.html>

Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 6.8.2019
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2018. Viitattu 23.9.2019
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Esiopetussuunnitelmien perusteet 2014. Viitattu 23.9.2019
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

LIITTEET

Liite 1 Kyselykaavake

Hei.

Olen luokanopettajaopiskelija Tiia Metsämäki Turun yliopistossa Rauman kampuksella ja teen pro-gradu työtäni lasten luontosuhteesta varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa. Olen valmistunut 2017 varhaiskasvatuksen opettajaksi Turun yliopistolta Rauman kampukselta.

Tämän kyselykaavakkeen avulla kerätään tietoa lasten luontosuhteen merkityksestä lapsuudessa. Kyselykaavakkeen kautta kerätyt tiedot ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään ainoastaan tutkimustarkoitukseen. Vastaajat pysyvät anonyymeinä, eikä heitä voida yhdistää vastauksiin millään lailla. Kyselykaavakkeen täyttäminen kestää noin 10min. Työni ohjaajana toimii dosentti Jarmo Kinos (jarkin@utu.fi).

Tiia Metsämäki
timsal@utu.fi

TAUSTATIEDOT

1. Mikä on koulutuksesi? *

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- Luokanopettaja
- Muu, mikä?

2. Kuinka monta vuotta olet toiminut varhaiskasvatuksessa / esiopetuksessa? *

- Alle vuoden
- 1-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- yli 10 vuotta

3. Minkä ikäisten lasten ryhmässä työskentelet tällä hetkellä? *

- Esiopetuksessa
- 5 -vuotiaiden
- 4 -vuotiaiden
- 3 -vuotiaiden
- 3-5 -vuotiaiden
- Alle 3 -vuotiaiden

4. Missä työskentelet tällä hetkellä? *

- Päiväkodissa
- Metsäpainotteisessa päiväkodissa
- Koulun yhteydessä olevassa esiopetuksessa
- Päiväkodin yhteydessä olevassa esiopetuksessa
- Metsäpainotteisessa esiopetuksessa
- Muualla, missä?

5. Työskenteletkö kunnassa vai kaupungissa? *

- Kaupungissa
- Kunnassa

7. Näetkö luonnon tärkeänä oppimisympäristönä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta? *

Kyllä

En

8. Mihin asioihin positiivinen luontosuhde lapsella mielestäsi vaikuttaa?

	ei vaikuta	vaikuttaa vähän	en osaa sanoa	vaikuttaa jonkin verran	vaikuttaa
mielikuvituksen kehittymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
eläytymiskyvyn lisääntymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen motoriiikan paranemiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
keskittymiskyvyn paranemiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
luovuuden lisääntymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
joustavien leikkien lisääntymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
terveyteen *	☐	☐	☐	☐	☐
Lihasten vahvistumiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
notkeuden lisääntymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
tasapainon paranemiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
koordinaatiokyvyn paranemiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
ketteryuden lisääntymiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
vastustuskyvyn kasvamiseen *	☐	☐	☐	☐	☐
tunne-elämän taitoihin *	☐	☐	☐	☐	☐
sosiaalisin taitoihin *	☐	☐	☐	☐	☐
empatiataitoihin *	☐	☐	☐	☐	☐
oppimismotivaatioon *	☐	☐	☐	☐	☐
syy-seuraussuhteiden hahmottamiseen *	☐	☐	☐	☐	☐

KUINKA LAPSIRYHMIEN AIKUINEN VOI TUKEA LAPSEN LUONTOSUHTEEN KEHITTYMISTÄ?

9. Arvioi, kuinka monta kertaa ryhmäsi vieraillee metsässä kuukaudessa? *

- Ei kertaakaan
- 1-2 kertaa
- 3-4 kertaa
- 5-6 kertaa
- 7-8 kertaa
- 9-10 kertaa
- yli 10 kertaa

10. Luontosuhteen määrä ryhmässäsi *

	Täysin samaa mieltä	samaa mieltä	en osaa sanoa	vähän samaa mieltä	en ole samaa mieltä
Olen tyytväinen luontokasvatuksen määrään ryhmässäni *	☐	☐	☐	☒	☐
Haluaisin lisätä luontokasvatuksen määrää ryhmässäni *	☐	☐	☐	☐	☐

11. Luontokasvatuksen toteuttaminen

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Toteutan mielelläni luontokasvatusta *	☐	☐	☐	☐	☐
Luonnossa voi toteuttaa lähes kaiken saman toiminnan kuin sisällä *	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni luontokasvatuksen toteuttaminen on työläämpää kuin toiminnan toteuttaminen sisällä *	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmäni käyttää luontokasvatuksen aikana aikaa myös vapaaseen leikkiin *	☐	☐	☐	☐	☐

12. Onko ryhmässäsi yhdistetty pienryhmäpedagogiikkaa luontokasvatukseen? *

Kyllä

Ei

13. Miten olette yhdistäneet pienryhmäpedagogiikkaa luontokasvatukseen? *

14. Mainitse haasteita, joita koet luontokasvatuksen toteutuksessa ryhmässäsi. *

15. Oletteko peruneet suunniteltua luontokasvatusta ryhmässänne kuluneen vuoden aikana? *

Kyllä

Ei

16. Miksi olette peruneet? *

17. Kuinka hyvin tunnet seuraavat luontosuhteeseen liittyvät suuntaukset ja sen peruseriaatteet?

	Tunnen erittäin hyvin ja olen toteuttanut toimintaa	Tunnen hyvin	Olen lukenut asiasta	Olen kuullut nimen	En tunne lainkaan
Metsämörri- toiminta *	☐	☐	☐	☐	☐
Luonnossa kotonaan -toiminta *	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten luistelukoulu *	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten hiihtokoulu *	☐	☐	☐	☐	☐
Metsäpedagogiikka *	☐	☐	☐	☐	☐
I ur och skur *	☐	☐	☐	☐	☐
Case Forest -pedagogiikka *	☐	☐	☐	☐	☐
Metsäpäiväkodit *	☐	☐	☐	☐	☐
Forest School Approach *	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kaipaisitko lisää tietoa luontokasvatuksen erilaisista suuntauksista? *

Kyllä

En

19. Millaista tietoa kaipaisit lisää luontokasvatuksen suuntauksista? *

20. Päiväkotini/kouluni lähiympäristö *

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Lähiympäristömme tarjoaa hyvät mahdollisuudet luontokasvatuksen toteuttamiselle? *	☐	☐	☐	☐	☐
Vieraillemme säännöllisesti samassa paikassa luontokasvatuksessa *	☐	☐	☐	☐	☐

21. Vierailletteko retkillä enemmän metsässä vai puistossa? *

- Metsässä
 Puistossa

22. Muuttaistko päiväkotinne/koulunne pihalta jotain, jos pystyisit? *

- Kyllä
 En

23. Mitä muuttaisit ja miksi? *

24. Oletko saanut koulutusta luontokasvatukseen liittyen? *

- Kyllä olen saanut
 En ole saanut

25. Millaistakoulutusta olet saanut luontokasvatuksesta? Kuka sen on järjestänyt? *